



Leto I. 1881. Zvezek I.

LJUBLJANSKI

Z **V** **O** **N**

Izdajatelji:

J. Jurčič, J. Kersnik, Fr. Levec, dr. I. Tavčar.

Odgovorni urednik:

Dr. Ivan Tavčar.

V Ljubljani.

Tiska „Národná tiskarna“.

1881.

Vsebina I. zvezka:

	Str.
1. X : Zvonu, pesen	1.
2. Jos. Jurčič: Rokovnjači, historičen roman	2.
3. Toma Zupan: Iz Preširnovega življenja I.	13.
4. Dr. H. Dolenc: Spomini o cirčniškem jezeru I.	17.
5. Ivan Franke: Estetična načela pri obleki in stanovanji I. II.	22.
6. Dr. V. Zarnik: Nekoliko črtic iz polpreteklega časa I.	27.
7. Fr. Levstik: Jezikoslovne razprave	30.
8. X.: Pastir, pesen	37.
9. Dr. Ivan Tavčar: Otok in Struga, noveleta	38.
10. Jos. Šumau: Glasniške postave in njihove premembe značijo dobo v zgodovini jezika in naroda	43.
11. Fr. Erjavec: Räk	47.
12. Dr. Ig. Klemenčič: O fotofomu.	52.
13. Fr. Levec: Preširen v Nemcih	55.
14. A. Bezenšek: O novobolgarskej literaturi	57.
15. J—č.: Kraljevič Marko u narodnih pjesmah	59.
16. J—k.: Ruski jezik na balkanskem polotoku	60.
17. V. Valenta: Glasbene vesti	62.
18. — Slovenski glasnik	62.



Ljubljanski

ZVON

Leposloven in znanstven list.

Izdajatelji: Jos. Jurčič, Janko Kersnik, Fr. Levce, dr. Ivan Tavčar.

Leto I.

V Ljubljani, 1. januarja 1881.

Štev. 1.

Zvonu.



Relit je zvon in prepelján,
S trakovi, venci ves obdan,
Povsod lepó, srénó vzprijet
Od mož, mladeničev, deklet;
Z domače líné ta še dan
Bo glasno pel čez hrib in plan. —
O poj nam, zvon, le poj na glás,
Čez mesto dóni, trg in vás,
Prijazno božaj nam uhó,
Ter v dušo sezaj nam krepkó.
Ti duh oživljaj, povzdigúj,
Srcé nam blaží, navdušúj,
Na delo čvrsto budi nas,
K svetíšću vabi tudi nas,
Pretéci znani nam požár
Odganjaj divji nam vihar!
Življenje naše vse spremljáj,
Izráz dogodbam raznim daj:
Veselo srečnim dóni tí,
A tožnim tožno zvéni tí;
Zdaj glas naj tvoj slovesen bo,
Zdaj mil naj, zdaj naj resen bo;
A vedno — kakorkoli poj, —
Naj čist in polen glas bo tvoj!

X. = Simon Gregorčič.



Rokovnjači.

Historičen roman.

Spisal Josip Jurčič. *Pajčkarjev List z Kalpive*
mat. izd. 1855, str. 83.

Prvo poglavje.

Še pred desetimi leti je bilo veliko slišati od Rokovnjačev. To so bili prava nadloga deželci, ki so po malem beračevali, po malem krađli, in s silo jemali.

„Novice“ 1855, str. 83.

Leta 1810. početkom junija meseca je bil lep solnčen dan. V Kamniku je bil semenj. Po cesti, ki drži od Mengša do Kamnika, jezdil je dolg mož v pólu kmetskej obleki iskrega konja, a štiri druge konje je poleg sebe in za soboj privezane gnal. Konji so bili, kakor se je na prvi hip videlo, različne starosti in vrednosti. Zato so trije hoteli bolj počasen korak vzdržavati, dva pak, in sicer tist, na katerem je bil jezdec in še drug sirec, bila sta mlajša in brzonoga. Tako je bil gonjač vedno prisiljen na desno in levo vleči in z vrbovo šibo priganjati, da niso počasnejši konji zaostajali in za svoje priveze vlekli. To je tudi izredno dobro znal, in čeravno je imel namestu sedla le sivosukneno kamižolo pod soboj, vzpenjal se je vendar na hrbtu svojega konja zdaj na to zdaj na ono stran, s svojo šibo udarjajoč po grivah, ali nazaj ali naprej obračajoč se s tako brezskrbnostjo in gotovostjo, da se je takoj poznalo: ta suhi mož, z dolzimi nogami, in dolzimi z usnjem obšitimi hlačami ter polhovo kapo na glavi, bil je vajej sedeža na konjskem hrbtu.

„Hej, to je Oblóški Tonček, kobilar in konjski mešetar,“ reče jeden izmej kmetov, katere je konjar prijezdil na potu. „Od tega se včasí po ceni kupi, čudno po ceni; včasí pa ne dá k sebi. Dolgo ga uže nisem videl.“

„Pravijo, da hodi noter k Mažjarom na Ogersko po konje in jih goni daleč noter v Lahe. Jezdi pa, kadar ima pravo žival, da pride v štirih dneh iz Karlovca tjakaj v laško deželo. Še spi na konji, kadar najbolj dirja.“

Tako je pripovedoval drug kmet, ki ga je poznal. Drugi, ki ga niso poznali, izpraševali so in zvedeli še o kobilarji Obloškem Tončku, da je zdaj zabogatel, ker uže s petimi repi dirja po cesti, a nekaj je samo drugim kupcem mešetil.

V tem in podobnem razgovoru pridejo kmetje v Kamnik na semenj, na veliki trg. Semenj je bil majhen, ljudij malo, čas ni bil ugoden za velike shode. Vendar na glavnem trgu je bilo še prilično polno ljudij, kmetov in Kamniških meščanov, starih in mladih. Kajti razven prodajalcev in kupčevalcev, bilo je tu še nekaj družega videti, kar je zlasti mladino zanimalo.

Pred mestno hišo je namreč na vzvišenem kámenu stal na tako imenovanem sramotnem odru obsojenec, berač, ki so ga nekateri le z imenom Tomaž poznali, drugi ga pa sploh niso poznali. Kamen, na katerem stali je bil obsojenec jedno uro vsemu ljudstvu izpostavljen, bil je le dva črevlja od tal visok, takó, da se je na sramotnem odru izpostavljeni ravno lahko po celem trgu videl. Pred prsima je imel tablico, na katerej je bilo zapisano „tat“. Po tedanjem kazenskem zakonu je imel nepoboljšljiv zločinec tri dni za vrstjo po jedno uro tako na sramotni oder na javnem trgu izpostavljen biti, a berač Tomaž se je kazal denes prvi dan. Ker uže precej dolgo ni v Kamniku ta kazen rabila se, bilo je dovolj zijaľov.

Tudi kobilar je izpostavljenca uže od daleč zagledal tem lažje, ker je bil na konji, sam vzvišen nad drugo ljudstvo.

Ko pa jezdec bliže prijaha, in zločincea na sramotnem odru natančneje pogleda, bil bi oster opazovalec videl, da je njegovo sicer usnjato in nagubano lice stemnilo se. Hitro skoči s konja, vzame kamižolo pod pázuho, in vodi svojo živino za uzdo dalje. Na oglu pak prosi tam stoječega dečka, naj poprime za nekaj časa konje, da bode dobil groš. Sam pa pristopi bliže v tolpo mej ljudi, ki so stali gosto natlačeni okolo sramotnega odra in ki so neusmiljeno sodili in obirali izpostavljenega tatú, berača Tomaža.

„To je Rokovnjač, kaj staviš?“ dé prvi gledalec.

„Poglej ga v oči, ali ni tak kot levi razbojnik na Golgati?“ vpraša drugi.

„Ta bi svojega očeta obesil, ko bi ga za sodnika postavili,“ reče še drugi.

„Kaj?“ prigovarja tretji, krepek hribovec, „le dobro si ga oglejte; ali ni tak, da bi samemu hudiču pálico posodil, s katero bi potlej hudič kakovega svetnika udari!, ko bi se samega Boga udariti ne upal?“

In glasán smeh mej množico odgovarja tej robatej primeri. Ko so se vse oči obrnile tja, kjer je ta govornik stal, videl je naš konjar, da njega nihče ne opazuje. Z očmi je izpostavljenecu namignil, a takoj obrnil se in gledal po ljudéh, kakor da bi jih štel ali da bi nekaj premišljal. Ko se nekoliko bliže prerije, ogrne svojo kamižolo, sname kučmo od polhovih kožic, skrivaj jo obrne, da je bila vsa druge barve, od črnega sukna, in jo zopet natákne. Precej je bil nekoliko drugačen človek.

Kakor zanj nalašč, oglasi se na trgu boben. Mestni birič je bobnal, da ima ljudstvu nekaj imenitnega povedati. Sicer je svoje stvari drugekrat priporočil pred mestno hišo, od tam kjer je denes tat stal. A zdaj ni mogel, ker je sramotni oder tam bil. Torej se je ustopil na nasprotni strani na usujarjev voz, ki je na semnji stal. Ljudje so precej pustili izpostavljenega tatú in so se zbirali okolo mestnega biriča. Glasno in daleč razumljivo je ta naznanjal:

„Gospod Štefan Poljak, kateri gospodari na gradu Kolovci v imenu visokorodnega gospoda grofa Hohenwarta, in kateri je v našem okraji poglavar narodne garde, kakor jo je francoska vlada naredila, ukazal je vsem ljudém v Kamniku in daleč okolo Kamnika, v Mekinah, na Brdu, in v družih krajih, povedati, da dobi tist, kdor pové ali pokaže, kakó bi se na sled prišlo tatinskej in razbojniškej družbi Rokovnjaškej, od njega na Kolovci ali v Kamniku precej petnajst kron ali trideset goldinarjev, ali v cesarskem avstrijskem srebru, ali v francoskih frankih, kakor kdo hoče. Kamniški mestni sodnik pak, gospod Janez Gavrič, prideva iz svojega še toliko, tudi petnajst kron ali trideset goldinarjev v francoskih frankih.“

Ker je bila to jako zanimiva novica, ponavljal jo je birič dvakrat, in na konci jo je osolil s svojimi šaljivimi opombami.

Pa tudi meščanje in kmetje so začeli živ posvet. Naj prej so rešili vprašanje, kdo je ta gospod Poljak s Kolovca, da je gospoda Gavriča, Kamniškega mestnega sodnika zet, da njegovo hčer Reziko jemlje v zakon, skoro bode svatovanje.

Lep denar obetata, zet in tast! Dobro bi ga bilo zaslužiti, to je bilo občno mnenje. Ali nevarno je. Toliko let je uže, kar se je ta človeška ljuljka zasejala, ti Rokovnjači. Ali nihče ne ve, koliko jih je? Pa kje so Rokovnjači, kje jih je mogoče prijeti? Enkrat so, pravijo, v Jelóvici, enkrat v Udnem Borštu, enkrat v Črnem grabnu, enkrat v Jermanovih Vratih, enkrat v kamniških mestnih gozdih nad izvirom Bistrice. To so pa le taki kraji, kamor nihče ne more za njimi, kdor nema vseh tistih hudičevih pomočkov in urokov, katere imajo oni sami, ki znajo vedeževati in coprati. Gospoda lahko druge ljudi pošiljajo lovit in sledit jih. Gospoda naj gredo naprej nad Rokovnjače, bodo videli, kaj bodo opravili, dokler sami nemajo v žepu roke od tacega otroka, ki je iz materinega telesa izrezan, in ki posušena na brinjevem ognji Rokovnjače varuje, da se znajo nevidne narediti, kadar jim se najhuje godi. Zato se imenujejo Rokovnjači, ker imajo take otroške roke v mavhi soboj za veliko silo.

In ko so kmetje in meščanje tako govorili, raznese se mej njimi naglo kakor blisk novica, ki jih je mogla v njihovej veri o strahovitej Rokovnjaškej moči le potrditi.

Mestni uječarski čuvaj, ki je imel stražiti berača Tomaža, na sramotnem odru stoječega, pristopil je bil tudi dva koraka bliže k mestu, od oder je birič svoj razglas razkričaval. Saj je bil izpostavljeni tat, njegov čuvanec, na nogah in rokah z močnim motvozom zvezan, torej se ni mogel z mesta ganiti. Ali ko je čuvaj čez nekaj hipcev spet po svojem varovancu ozrl se, ni ga več bilo! Široki štirioglati kamen, ki je bil za sramotni oder, stal je tu, a prazen, nobenega berača Tomaža ni bilo na njem! Zginil je bil, kakor da bi se bil v zemljo udril. In nobeden človek ni videl, kedaj? Glej! Na tleh leži prerezana vrv, s katero je imel nogi zvezani. Tudi tablica, na katerej je bilo zapisano da je „tat“, ležala je odtrgana na tleh. Kam je bil zginil?

Brzo se mej ljudstvom po vsem trgu raznese vest: Tačas, ko je vse poslušalo, koliko gospod Kolovški oskrbnik Poljak in mestni sodec Gavrič obetata tistemu, ki Rokovnjače zasledi, rešili so ti isti Rokovnjači berača Tomaža, ki je gotovo jeden od njih!

In tak velik strah je vse ljudi obšel, da so se bledi kar mej soboj pogledovali, in sumjali drug drugzega, ali ni morda sosed tudi skriven Rokovnjač.

Hitro je stvar povelicala se. Čuvaj, ki je prej sam rekel, da ni nekaj trenutkov nič pazil, trdil je zdaj, ker se je za svojo kožo

bal, da se ni niti za jedno ped od kámena premečnil, temuč pred njegovimi odprtimi očmi je berača Tomaža s kamena zmanjkalo, nevidno kakor megle zmanjka na solnei, samo še bolj hitro. A ljudje so verjeli in od straha križali se.

„Rokovnjač je, opáljeno otroško roko ima pri sebi, nevidnega se zna narediti,“ dejali so in groza jih je bilo tako, da si nazadnje niso več upali glasno govoriti. Kajti kdo je vedel, da li ni Tomaž neviden v sredi mej njimi?

Kobilar Oblóski Tonček pak je sedel uže davno zopet na svojem konji, kamižolo je imel zopet zganjeno kot prej pod sedalom, kučma njegova je bila zopet siva polhóvka kakor prej, in ko je udaril po najbolj lenem konji, da bi odjahal na zgornji konec mesta, kjer je bil konjski semenj, razgledal si je prestrašno množico z zaničljivim posmehom. Pognavši svoje konje, vpil je: „Ogni se, ogni; da bi ti Rokovnjač sedel za vrat!“

Drugo poglavje.

On reconnaít chaque jour le succes des mesures que Son Exc. le Gouverneur Général a prises pour purger le routes des brigands qui les infestoient sur quelques points.

Ljubljanski „Télégraphe officiel“
leta 1810. št. 23.

Tačas, leta 1810. so Francozje vladali v Iliriji, slovenskej zemlji. Dali so jej bili, zjedinjenej z delom Hrvatske in z Dalmacijo, ime Ilirije, kakor beremo v spominih maršala Marmonta, „kot spomin velicega imena v starem veku“. Napoleon I. je bil v tej deželi, katere strategično vrednost za strahovanje Avstrije je takoj izpoznal, postavil jednega svojih najtalentiranejših generalov za vladarja, ravno imenovanega maršala Marmonta, vojvodo Dubrovniškega. Ta je imel z naslovom generalnega guvernerja vse pravice podkraljeve. Organiziral je Ilirijo jako marljivo, ker je vedel, da je ta „pred dunajska vrata porinjena straža“. Tako je namreč sam Napoleon I. našo domovino imenoval. Za to je hotel iz nje narediti od francoskega cesarstva in od Italije nekoliko neodvisno deželo, posebej uprávljano, po izgledu nekdanjih francoskih mark srednjega veka. Pri uredbi dežele je imel Marmont pred očmi najbolj vojaške ozire. Jako državniško o tem piše sam, da pri vsej organizaciji ni delal po kakem tujem uzoru, temuč

puščal je kolikor se je dalo domače uže utrjene zavode in šege, „kajti nič ni ljudem bolj neprijetno nego svoje navade brez potrebe izpreminjati,“ piše v svojih spominih. Tudi javne blagosti naroda ni iz vida puščal in skrbel je zlasti za to, da bi se javna varnost zopet povrnila.

To pa nikakor nij bilo lahko delo. Če se mora priznati, da se je za časa vladanja Francozov na Kranjskem v tem oziru mnogo storilo in dosti zboljšalo, zahvaliti se je bilo le čudovitej organizatoričnej zmožnosti, katere je vojak genijalnega francoskega naroda v vseh rečeh pokazoval v krajih, katere je zasedel.

Uže pod prejšnjo avstrijsko vlado je bila skrb za življenje in imenje podložnikov močno zanemarila se. To ni veljalo le o Kranjskem, nego sploh o Avstriji in srednjeji Evropi. Država je imela vedno vnanje vojske, bila je v vednih zadregah, morala je obračati vse sile na svoje obrambo pred vnanjimi sovražniki. Tako je malo mogla brigati se za brambo proti notranjim protivnikom javnega reda. Vojakov je bilo, primerno z denašnjim časom, malo in teško jih je bilo dobivati iz ljudstva. In kar jih je bilo, rabili so se zumaj doma na mejah.

Na Kranjskem so se tačas naredili pri prehodu javne oblasti iz roke jedne države v roke druge novi neredi. Avstriji zvesti ali morda le odlikovanja željni uradniki so bili po mnogih krajih kmetom orožje dali in jih naščuvali zoper Francoze, zmagonosno v deželo prihajajoče. Ubogi, v orožji neučeni kmetje, to se ve da niso nikjer ničesa opravili proti rednej zmagovalnej vojski. Mnogokje so videli, da je njih podpihovalec, uradnik, ob pravem času pete odnesel, in vprašali so se: kak razlog imamo mi streljati se dati? Videči, da pametnega uzroka ni, razšli so se vežjidel. Kateri so pa sovražnika počakali, ti so se razbegnili vsaj potlej, ko so videli, da vojak vse drugače strelja nego neuki nerodneži.

Ali orožje je bilo mej ljudi prišlo. Tisti, ki so se imeli zarad upora novih francoskih gospodarjev bati, bežali so v gozde in gore in od tam nemire delali. Kasneje, ko so Francozje za svojo vojsko novincev nabirali, bežali so dotičniki tudi radi v gozde in pomnožili število ljudij, ki so morali živeti od sile in ropa. Tako so bile ceste po Kranjskem nevarne. Zlasti mnogo francoskih uradnikov je bilo oropanih in ubitih, a tudi domačim druhal ni prizanašala. Vlada pa vsemu temu ni bila kos.

Občine so poleg vseh teh novih klatežev imele svoje velike križe tudi s starimi, od nekdanj neiztrebljenimi četami zlih ljudij,

ki so brez dela hoteli živeti na tuje stroške in ne ločili, kaj je moje in kaj je tvoje.

Mej temi je bila slovita zlasti po Gorenjskem, pa tudi po vsem drugem Kranjskem in v Istri razširjena tatinsko-roparska skrivna zadruga Rokovnjačev, kateri so bili od nekdaj grozna šiba kmetu in gospodu. A v teh nemirnih časih tuje invazije je bila njih predrznost do neznosnega viška prikipeala.

Rokovnjači so imeli svojo staro dobro organizacijo, opirajočo se na strogo disciplino in vražno vero. Imeli so redne glavarje, znali so svoje mreže razpletati po celej deželi, in tisti, ki so bili v zadrugo popolnem sprejeti, imeli so celo svoj jezik, to je, mnogo besedij mej soboj ustanovljenih, kateri nihče drug v njih pomenu ni razumel. Ta jezik je prilično mnogo še do denašnjega dne ohranil se, in sicer nekoliko v spominu naroda, največ pa v zapiskih kriminalnih sodcev.

Ime Rokovnjači — Valentin Vodnik je slišal in zapisal tudi menj navadno imenovanje Rokovniki, a pri Preširnu se bere tudi o Rokomavhih — je staro in se opira na narodno vražo, ki smo jo uže v prvem poglavji omenili, in ki ni bila le mej našim narodom temuč po celej srednjeji Evropi razširjena, namreč, da se z roko nerojenega deteta more čarati. Še dan denes prosti narodni ljudje ne pusté radi noseče ženske same na kak samotni pot, bojé se, da bi je Rokovnjači ne dobili. In temu razlaganju našega priprostega slovenskega naroda nahajamo znanostnega podpornika tudi v nemškeji mythologiji slavnega učenjaka Jakoba Grimma, ki na strani 606 pripoveduje: „s prsti nerojenih otrok se morejo čarobnosti uganjati, če se zapálijo ali zažgó narejajo plamen, ki ljudi v hiši uzaspáni, da se nobeden ne probudi.“ — Tudi na Francoskom je morala mej narodom nekđaj ista vražna vera biti, kajti beremo, da v „coutume de Bordeaux“ je v čl. 46 govor o copranji z rokami mrtvih otrok.

Ko so Francozje zasedli Ilirijo in je bil energični maršal Marmont imenovan — kakor Valentin Vodnik v prevodu neke vojne sodbe l. 1810. pravi — za „general poglavarja slovenskih dežel“, začeli so bili najprej Rokovnjače na Notranjskem in v Istri trebiti. Maršal v svojih, kasneje po njegovej smrti izdanih spominih to sam pripoveduje: „Razuzdanost teh tatov in razbojnikov je bila tako velika, da si prebivalci niso upali iz mest, ako se niso prej vsako leto z razbojniki pogodili, koliko jim bodo dali, več ali mánj, kakor so bili premožni

ali ne. Ako se je kak človek hotel te naklade osvoboditi, razdevali in pustošili so tatje njegovo imenje. Moja dolžnost je bila to zlo odpraviti. Ali imel sem, tako rekoč, še le protivje prebivalcev premagati, ki so se prestrašili, ko so slišali, da se imajo razbojnikom zameriti in ki so se bali za svoje stanovanje, za svoje življenje, ako javno oblastvo zoper razbojnike nič ne opravi, kakor so videli, da se je to prej večkrat zgodilo.“ Prav tako, kakor z isterskimi Rokovnjači, moralo se je postopati z gorenjskimi, ki so imeli svoje središče v kamniških hribih. A ta boj bode ravno pojasnjen iz naše pripovedi, zatorej se k njej vrnimo.

Tretje poglavje.

Govorila sva mej saboj
 O visocej stvari
 Rečetai so mej saboj
 Kmetje svoje vboštvo.
 Pa mi zlodej glavo zmoti,
 Vrže me za kmeti;
 Skoči z manoj moj prijatelj
 V tek spusté se kmetje.
 Levstik.

Naravno je tedaj, da je bil v tako nevarnih časih spomladanski semenj leta 1810. v mestu Kamniku prav majhen. Kmetje so se bali prodajati, če so kaj imeli, nekoliko zato, ker je bilo nevarno denarja imeti, nekoliko pa tudi zato, ker so bili zmešani zarad preklica in ne polne veljavnosti prejšnjega avstrijskega denarja, zarad uvedbe novih „frankov“ in zarad različnih pretiranih govoric, kakor se v tacih časih rade mej kmeti raznašajo. Kupovat hoditi so se tudi bali, ker je bil vsak pot opasen pred roparji. Kdor ni torej prav moral, ostal je domá. Kamniški prodajalničarji so torej z opravičenjem tožili, da ni skoro nič trgovanja, da semenj uže dolgo ni bil tako slab, da še nikoli ni bilo tako malo ljudij. Tudi kamniški krčmarji so bili slabo zadovoljni, ker so videli, da bodo morali polovico za semnjarje pripravljenega mesa sami jesti in da vina ni bilo treba posebej za ta semenj nastavljati. Le jeden krčmar je bil izvzet, jeden je imel poleg slabega semnja vendar nekoliko pivcev.

To je bil krčmar Jošt Vlagar, ki je točil vino in žganje v svojej malej hiši na severnej strani Kamnika, na levem bregu Bistrice.

Mej vsemi pivci ob tem semanjem dnevi v Vlagarjevej krčmi je bil najbolj glasán Blaž Mozól, petinštiridesetleten človek, pa na

videz starejši, velike rasti, posušenega lica, a jako živih in iskrih očij, nekoliko zanemarjen v obleki ali vendar oprán in osnažen. Zmirom in zmirom je vstajal izza mize; govoril s celo izbo, zdaj s tem, zdaj z onim, zmirom šaljivo in zbádljivo, takó, da je zdaj živ smeh, zdaj rezno zabavljanje odgovarjalo mu. Zlasti trem sumnjivim neznancem, ki so za ozko mizo pri peči sami sedeli, metal je ostre puščice, tako da so ga oni srdito pogledovali.

Poleg njega je sedel lep mož, najmenj deset let mlajši, v kmetскеj pa izredno skrbnej obleki:

„Nikarte, strije, molčite pa pijte,“ reče ta Blažu, potegne ga z močjo poleg sebe na sedež in mu vino toči. „Pustite ljudi na miru.“

„Veš kaj, Nande,“ govori strije Blaž Mozol mlajšemu sosedu na uho, „Nande, verjemi ti meni, da so oni le trije, ki pri peči sede, kakovi Rokovnjači, tovariši berača Tomaža, ki se je denes v zemljo pogreznil, če ni ušel. Pa jaz se jih nič ne bojim.“

Pri tej srdito govorenej trditvi Blaž Mozol spet vstane, a lehka rudečica spreleti obraz mlajšega tovariša, katerega je oni Nanda imenoval in čegar roke so bile bolj bele in manj delavne nego družih omiznikov.

„Naj bodo oni, kdor hoté, kaj nama to mari; dražite jih nikar,“ reče Nande bolj tiho, a pomakne svoj klobuk iz zajčje dlake niže na oči, da je zasenčil široki a lepi obraz.

„Drážiti? Menda se jih vendar ne bojiš?“ ropoče Blaž. „Ti, veš Nande, če misliš moje sestre hčer za ženo jemati, moraš znati tudi udariti, kadar je treba, posebno dokler še fantuješ. One le tri Rokovnjače pri peči pa jaz sam nase vzamem in se jih upam s starim metljščem poditi skozi celo kranjsko deželo tja v Lahe. Ti capinje bi bežali kakor pes, kadar je klobaso ukradel.“

Glasno so se kmetje zasmijali okolo. Oni trije pri peči so mrmrali nevoljno mej soboj, jezno in zaničljivo pogledovala Blaža in pili. Dva sta bila mlajša, jeden star. Vsi trije so bili slabo opravljeni z različno, močno ponošeno, in ne njim na telo novo umerjeno obleko. Starejši je imel malo osivelo brado razraslo gori do pod očij. Mej mlajšima je bil jeden majhen, šepav in je imel širok obraz, od koz razjeden. Drugi je bil srednje rasti, debel in lasje so mu padali kakor griva dolgi po plečih. Tega je Blaž uže večkrat videl, dva sta mu bila pa neznana.

„Poznaš li one?“ vpraša ga nasproti sedeč kmet.

„Ne poznam vseh treh, ne, ali jaz imam tak dober nos, da Rokovnjača uže pol ure daleč dišim, kakor Rokovnjač biriča in lisica past.“

„Pij, a ne delaj zabaŕe, Blaž. Spet bi se rad tepel, ali denes se pod mojo streho ne boš,“ reče zdaj krčmar Jošt Vlagar in pobriše drobtine in razlitke po mizi. Blažev mlajši sosed dene roko na čelo in z očmi pritrjevalno namigne krčmarju. Toda Blaž Mozól je bil, kakor se je z njegovega izredno iskrega očesa videlo, uže nekoliko vina prepoln in torej nepokoren. Rekel je:

„Ti si grd človek, Jošt, da ti povem, če imaš prav dobro vino, Bog ti pomagaj! Grd človek si pa res, če mene zmerjaš, ki sem dober kristijan. Tam pri peči, glej, imaš Rokovnjače; če niso vsi trije, jeden je gotovo, ker meni smrdi, kakor hudiču krst. One pokaraj, Jošt, a ne mene, kristijana, da bi te pasla sama kislá repa!“

Mej tem je bil zlezal Blažev tovariš izza mize, in skrivaj namignil krčmarju naj gre iz izbe za njim. Blaž je rotíl se dalje, posnemajoč pridigarški glas kmetom govoril, a vedno po strani pogledaval:

„Resnično, resnično vam povem, prijatelji moji, ko bi nas jeden mogel vse Rokovnjače pobiti, to bi bilo grozno veselje v nebesih in v peklu: v nebesih, ker bi se na tem svetu več toliko razboja, tatvine in greha ne delalo, kakor ga ta nesnaga dela, a v peklu bi vsi hudiči plesali od veselja, da so enkrat te kranjske zlodje méd-se dobili. Pa meni se zdi, da se je uže konoplja razrasla, iz katere bo vlakno pleteno, da jih bomo obesili vse. Novi gospod grajščinski oskrbnik kolovških gospodov se jim je zarotil, Rokovnjačem, da hoče vse povesiti, ste li slišali? Davi je bilo na semnji klicano, da dobi 30 tolarjev, kdor pové, kje imajo brlog, ali kdor ujame kakovega glavarja. Kdo jih bo zaslužil? Ko bi jih jaz mogel! Precej! Nič se jih ne bojim!“

„Jaz grem,“ reče jeden kmetov družemu, tiho in boječe.

„Čakaj, da plačamo, jaz pojdem s toboj,“ reče oni in dregne družega tovariša, rekoč:

„Če je res onih ciganov kdo Rokovnjač — vedeti ne more nihče kot Bog, ki jih pozna, mogoče je vse — potlej ni dobro zraven biti, ko jim Blaž zabavlja. Pridejo lahko po noči in mi streho nad posteljo zažgó, kaj si morem za to. Tak lahko usta razteza, ki nema ni hiše ni otrok, ki je vse zapravlil, kakor Blaž. Za to béžimo, piján je in preveč naravnost govori, kar misli.“

Plačavši svoje račune so kmetje odhajali drug za družim. Blaž pak je dalje Rokovnjače obdelaval.

Trije moške pri peči so bili ali zelo potrpežljivi ali pa so se bali krepkega kot pretepalnika poznanega Blaža Mozola, zlasti ker kaki štirje kmetje so bili še v sobi, ki bi mu bili morda pomagali. Zdajci je bila Blaževa pozornost za nekaj hipov odvrnena na drug predmet.

Vrata se odpró in v izbo vstopi gost, s konjskim bičem v roci. Blaž Mozol ga takoj izpozna; zato vzdigne svojo čašo in ga kliče vesel, kakor da bi Bog zna kako ljubljenega pobratima po dolgej ločitvi zopet zagledal :

„Hejo, hoj! Tone Obloški, Rajtguzen, na pij, Rajtguzen! Še zmirom si suh kakor drenov klin, ki je devet let v dimu visel, o ti ljubi moj Rajtguzen, Rajtguzen, ti konjski lišáj, ná, pojdi pit, Rajtguzen! Suh si pa res kakor kajžarska koza sušca meseca, Rajtguzen! Hejó!“

S tem imenom počesčeni došli novi gost, nam uže znani kobilar ali konjski mešetar Obloški Tonček, pride k mizi, spusti dolgi konjski bič ob sebi, da glasno na tla trkne, roko obriše ob grobosuknene hlače, ki so bile z usnjem obšite na sedálu in mej koleni, kakor jih imajo jéздеški gospodski hlapci, prime ponujano čašo, ovríti jo dvakrat in reče Blažu za prijateljski odzdrav :

„Suh? Nu, ti se tudi ne moreš z mastjo bahati, Mozól. Ali te še ni nihče pretepel, kakor bi bil zaslužil, ko si lepo doto zapil in zabil? Ti si tudi suh, da si lahko doma za pečjo ležiš po zimi, in kruh ješ, ki so ga drugi pridelali, po leti se pa v senco zavališ, klada ti pijanska! Kaj misliš, da ne vem? Dokler je tvoja dleta pela, pili smo ga, da je bilo vse mokro. Zdaj ti pa véasi uže bolj grčavo hodi, slišim. Pa vendar še tudi staremu prijatelju napiješ, in kapljo privoščiš. Zato dobro zdravje, Blaž!“

Rekši popije konjar iz Blaž Mozolove polne čaše polovico.

„Le stresni ga, da boš dno videl, to vse Nande plača, ne jaz. He, Jošt, vina na mizo, ali te kislice vinske, ki ni vredna, da bi jo podganam nastavil, a piti jo pa moramo vendar. — Sedi sem, Rajtguzen!“

(Dalje prihodnjič.)



Iz Preširnovega življenja.

I.

Deček Preširen.

Spisal Toma Zupan.

Kdo je deček, ki hodi po prikupnej stezici iz Vrbe do Studenčic in nadaljuje svoj pot iz Studenčic proti Bégunjskemu gradu starih Lambergov? Kako je to, da ga stopati vidiš prav ob Stolovem podnožji proti Breznici gori in zopet ti krene na nasprotno stran čez živinske pašnike, raztezajoče se od Vrbe doli do Save? Glej, ko je dospel višini na rob in je zazrl pod seboj ponosito gorenjsko reko, pred seboj Babji Zob in ob desnej Blejski grad na sivej skali — obrne se tužen.

Mal deček, in tužen! Tužen, vprašaš, sredi tega nebeško lepega ozemlja? Da! dragi mladi bralec, takoj neposrednje za vsakim najslajšim vžitjem v žalosti srce zakrvavi, prav kot se najrudečejšega jabelka poprime najtrdovratneje črv. Tak nam je delež zemljanom.

In ta deček, ki se mu danes tako godi, tudi ni vsakdanje dete; on globlje umeva naravo, nego z ulic otrok — to je naš bodoči pevec Preširen. Te jesenske dneve se poslavlja od milih domačih krajev. Povsod, kjer je otročje igre s tovariši igral; povsod, kjer je bral pomladnih cvetic, tu povsod hoče še jedenkrat biti.

Saj so te dni oče izrekli besede nepremakljivega sklepa: „Sedaj imam tri fante; vseh treh ne morem imeti doma; Francka k staremu strijcu Jožefu na Kópanj popeljem.“ Najstarejši deček, France, torej mora od doma.

Le še jedna pot mu je ostala za večer pred odhodom; tu se hoče posloviti najzadnje. Predno se namreč oglasi Mariji v pozdrav večerni Vrbènjški zvon, stopi v hram bližnjega soseda, sv. Marka. Ko bi ga bila, dragi moj, gledala tu pred varuhom te cerkve in srenje, utrnila bi se nama bila z njim vred morda nekatera solza. Zatrjujem pa ti: v resnici težko — slednjemu, kdor je od mladih dnij

gledal na-njo, je težko ločiti se od te priprosto ljube cerkvice v Vrbi — drage ne samo jednemu velikemu možu našega ljudstva. . . .

Uže se vozi nekaj časa gorenjski voz danes v jutro po velikej cesti Breznico, Dosloviče, Smokuč pustivši na levej za seboj. Pod Lazarjevim znamenjem doli prav mej Rodinami na levej in Studenčicami na desnej se še vidi Vrba, a v zadnje ugledaš od tod iz ravnega polja moleč stolp sv. Marka. Tam za stolpom mej drevjem je opaziti le še malo Ribičeve hišne strehe; nič več pa ne najdražjega blaga, ki ga hiša zaklepa: dečkove matere ni več videti s hišnega praga. Zato se deček poslednjič obrne proti domu z mokrim očesom; v duhu pa mu zazveni nekaj ob tem pogledu. Kdor bi bil preroške čudi, zdelo bi se mu bilo kot šum besedij:

„Oj mati, mati! — preč je preč.“

Pretresala se je dečkova duša, ko je zapuščal najmilejše posestvo na svetu: v domačej vasi ljubo mater; če tudi jo zameniti hotoč z možem sivim, modrim možem, starim strijcem Jožefom, drugim mu očetom. Najlepša doba njegovega življenja se je še ne sedem letnemu dečku vendar le nagnila v zaton; ker od tega jutra za stalno ne bo več bival v srečnej, dragej vasi domačej, pri materi v Vrbi.

Vprašaj me mladi čitatelj, ko ti opisujem ločitev dečka Preširna od doma, radovedno: kakšen pa je bil Preširen; kakovega vtisa do ljudij kot otrok?

Naj te, ko odgovarjam temu vprašanju, popeljem čez mejo kranjske dežele v župnijo Šent Ropert za Beljakom, kjer je v letu 1844. skrbno pasel svoje ovčice Jurij Preširen, pesniku brat.

Draga pesnikova mati je tu ležala tedaj na smrtnej postelji in zbrani so bili krog nje trije njeni otroci: župnik Jurij, kateremu je božja dobrota naklonila ta zavidljiv dar, da je v svojej hiši mater videl umirati in jim zatisniti mogel oči, in Uršula ter Alenka, ki sta mnogo let prebili v Jurijevega domu na Koroškem.

Pesnika ni bilo sedaj pričo. Čuteč, kako bo zaželelo mehko njegovo srce zadnjih materinih poročil, zapraša mater jedna sestra: „Kaj pa naj, mati, Froncu v Ljubljani sporočimo o Vas?“ Na to je znamenita slovenska mati, umirajoč na nemškej zemlji, v postelji se sklonila; kot prerokinji jej je postal obraz in s povzdigneno glavo je jela govoriti: „Govorila bom pismo sama. Pišite Froncu, da bom umrla; ozdravila se ne bom več. Kranjskega več videla ne bom. Na mojo pot boste vsi prišli in morebiti on prvi. Tako fleten otrok

je bil France; le sedaj naj tudi prav obrne svojo reč. Tako pišete Froncu. Ti, Jurij, piši!“

Prikupen torej je bil pesnik Preširen kot otrok; prikupen materi, prikupen ljudem. Tako nam ga opisuje na zadnjo uro srce, ki ga je na zemlji najbolje umelo in izmej vseh svojih osmerih otrok, kakor se sploh poroča, ljubilo najbolj.

Zato so pa tudi pesniku beročemu to materino zadnje poročilo „šle doli solze, debele kot grah“. Tako pripoveduje sestra mu Katra, bivajoča ta čas pri strijci Jožefu, stare dni počivajočemu v Ljubljani. In nadaljuje: „Ko sem ga videla takega in vprašala: kaj pišejo mati, ni hotel reči ničesa. Pismo pa je pustil na mizi in, ker je bilo slovensko, sem je prebrala.“ Kdo vé, kakšne sanje prvih deških dnij, kakšni spomini zlatih trenutkov pri materi doma in morda kake britkobe sedanjosti so prehajale mimo pesnikove duše ta čas, ko mu mati umirajoč to spričevanje daje: kako prikupno dete da je bil in ko mu ob jednom resen pridigar biti hoče govoreč: „Na mojo pot boste vsi prišli in morebiti on prvi.“ Da, škoda slovenskemu svetu in človeštvu — bil je pesnik res za materjo prvi! . . .

Vrnimo se k vozu, ki se pelje iz Rodinske, sedaj Brezniške župnije, doli dalje proti jugu. Pustimo, da naj udarijo oče po šarci in hajdi! proti Kranju in dalje proti Ljubljani na Kópanj.

Kranj! Kako da od mraza zadrhti vročekrvni deček, ko ogleda črni stolp tega idilično milega mesteca naše dežele? Naravnost préd-se in rajši na desno pogleduj, deček; le ne na levo! Ali ne čuješ, da se ti od leve, tam od tihe kapelice v polji, glasi nekaj podobnega kot zvuk besedij:

„Ena se tebi je želja spolnila:
V zemlji domači da truplo leži?“

Oj! resnobno življenje na svetu! Ubožček, komur je zemskih lastij v dar bila le ta, da so ga v sé vzele domače zemlje moči. Oj revež, pesnik, tako malo za tako veliko srce!

Naj bosta naša dva potnika mimo bele Ljubljane; mimo Šmarije, prikupne vasí. Ko prideta po Kópanjskem hribu gori, glejmo, kako prišleca pred svojim domom pozdravlja čestiti strije župnik.

Do sedaj je ta stari pesnikov strije, Boštjanov gospod iz Vrbe, le slišal o Ribičevem dečku Francetu. Le nekaj dnij je trpelo in jasno je bilo možu, kaj da bi ta deček v šolah premogel.

V jeseni 1807. leta došel na Kópanj je tukaj 3. decembra svoje sedmo leto izpolnil. Le jedno leto je bival menda tu; za veselega dečka veliko premalo. Ni ti namreč brez poezije brezskrbnemu otroku ta Kópanj. Ker zgodi se, časih na leto po dvakrat, sosebnó jeseni in pomladi, da krog in krog hriba Kópánja voda nastopi in je kot jezero vsa dolina; le samo hrib s cerkvijo in duhovnim stanovanjem moli kot otok sredi izmej valov. Kako drzno je ob takej priliki živahnemu dečku duh vspeval po teh mokrinah pod seboj; saj se je čutil vzvišenega nad umišljenim morjem. Kako se ob splošnejšem veselji odkajočih se vodá le naš deček ni veselil začasno vodovje izgubivši izpred očíj.

Tu na Kópánji tisto dobo ni bilo šole; zato brihtnemu dečku nikakor ni bilo usojeno tukaj na dalje bivati. Koliko mu je pri prvem uku na roko šel blagi strijc Jožef ali celo poprej uže večča mati doma, zvedelo se bode težko.

To pa vé jedina še živeča pesnikova sestra Alenka pripovedovati, da je stari strijc Jožef zaprosil svojega prijatelja Bonaventuro Humelja, tisti čas ribniškega dekana, naj bi pod njegovim oskrbníštvom France hodil v Ribnici v šolo. Zato mora deček, komaj da se mu priljubi gospod Jožefova hiša, uže zopet po svetu dalje.

Dekan Humelj odda malega Franceta tamošnjemu, sedaj po imenu neznanemu učitelju v rejo in stanovanje. Ni se rad pesnik Ribnice spominal v poznejšem življenji in ne dolgo pred smrtjo se je o ribniškem učitelji, tem svojem sedanjem krušnem očetu, in o bivanji pri njem, izrazil: „Zá-me bi bilo bolje, da nisem nikdar v Ribnici bil.“

Jedno leto je, če se natančneje pozvedelo ne bo, ostal deček v ribniškej šoli ter vstopil od tod v 2. normalni razred v Ljubljano. Odkar je odšel z očetom na Kópanj, njega, dokler ni postal ljubljanski učenc, ni bilo več pri materi v Vrbi.

Ko smo ljubo dečkovo osebo pospremili iz Vrbe na Kópanj in v Ribnico od tod, spominajmo se skromnega moža, starega mu strijca Jožefa Preširna, pravega Arona Ribičevej sorodovini. Ne kaže mu pokopanemu sredi starega svetokrištofskega pokopališča v Ljubljani groba nobeden spomenik; mi pa mu bomo v duhu ohranili spomenik, pomneč — da prav Jožef Preširnov dar slovenstvu in človeštvu je naš veliki Fran Preširen.



Spomini o cirčniškem jezeru.

Spisal dr. H. Dolence.

I.

Planinca in jezérca poprime se najbolj ljubezen do doma. Prvega rekel bi, da zategadelj, ker se človek v hribih čuti najbolj prostega in ker mu prelepi prizori v prirodi ostanejo nepozabljeni; kajti čim dalje je od mesta, kjer jih je gledal, tem krasnejši se mu v duhu stavijo pred oči in tem bolj ga vlečejo do kraja, kjer bi jih zopet gledal ter prostost užival. A jezercu, rekel bi, da je povsod dolg čas, kjer ni vode in brega, kjer ni kratkočasnic, katerih je navajen in katerih ima na bregu in na vodi vselej dovolj. Ribe, povodne ptice in druge živali, katere posebno v zimskem času do nižine in vode silijo, te oživljajo vso prirodo in uže gledati živali je kratkočasno, tem več pa loviti jih.

Iz tega obzira ni mikavnejšega kraja, nego je vedno izpreminjajoče se cirčniško jezero in gotovo je tudi malo krajev, kjer bi se toliko raznovrstnih živalij polovilo kakor tukaj.

Mala voda, velika voda, povodenj, popolnoma suho jezero — vsaka teh izprememb ima svoj poseben lov. In vrhu tega pa še to, da je na jezeru in v jezeru zmirom dosti živalij. Rib nikdar popolnoma ne poloviš, ker se otnó o suši v podzemeljska jezera, od koder jih povodenj zopet na dan prinaša; povodnih ptic pa vsako jesen dovolj prihaja in rade se tukaj naseljujejo, ker jezero ima največ plitvo dno in dosti bregov, ki ne zaurzujejo, tako da je zmirom obilo živeža dobivati.

Ne vem, bi li dal prednost zimskemu ali poletnemu času, zmirom je vse živo, zmirom lepo. Ako sam ne loviš, kratkočasiš se, ko gledaš druge, ki lovijo in tudi ako samo gledaš obilo živalij, naj si bode ribe na vodi in pod vodo ali množino raznih ptic, mine ti čas, da sam ne veš keklaj.

Prebivalci okolo jezera so zatorej tudi malo ne vsi lovci. Od sedemletnega fantiča do osivelega starega moža pomóre si ljudstvo z lovom k življeuju ali si z njim napravlja zabavo.

Še ko sem bil deček mladih let, poslušal sem rad in pazno, ko so starejši sorodniki in naše hiše prijatelji pogovarjali se o lovu na cirknškem jezeru in uže od mladostnih let bila me je želja, da bi tudi jaz kedaj na tem mestu lovsko veselje užival.

Bil sem prvokrat na jezeru o poletnem času še kakor dijak ali samo toliko, da sem je nekoliko prehodil in pregledal. Ko me je poklic blizu jezera postavil, gledal sem je prvokrat o krasnem zimskem dnevi. Prišel sem vrhu jezera iz loške doline. Nastavil sem se ravno nad Obrhom. Bilo je jezero do dobrega polno in gladko zamrzneno. Samo ravno pod manoj kadilo se je iz talega brega. Neizmerno lep bil je ta pogled! Prav nasproti sebe vidiš Triglav in vse sneženobelegore, nad katerimi kraljuje ta sivoskalnati pogorski očak in sicer vidijo se ti tako od tal in tako blizu, da bi rekel: Cirknica je kar na podnožji teh planin. Cirknško jezero, Triglav in malo iz poti mej njima postojnska jama, in evo ti najzanimivejše trojice naše, s tolikimi prirodnimi čudi obdarjene domovine!

Solnce jelo se je nagibati in tem bolj lesketala se je ledena ravnina obrobjena na levi strani od prijaznih vasic, a na desnej s črnim tihim gozdom. Tolikanj prevzela me je ta lepota prirode in pogleda, da sem popolnoma pozabil namena, ki me je k jezeru privlekel. Imel sem psa in puško pri sebi in vendar bi bil še gledal ter se prekrasnej prirodi čudil, da me ni predramil ropot in krepak mošk glas: „Lês plavec!“ Tik Obrha drži vozna pot iz gozda in jezerec je vozil po njej teško klado. Ogovori me prijazno, kakor je sploh tukaj ljudstvu navada, ter vpraša me, kaj čakam in če ne pojdem „v dno“. Povem mu, da sem prvokrat na jezeru, da si je ogledujem, da grem še v bližnjo vas Gorenje jezero in da hočem za denes samo nekoliko pozvedeti, kako in kedaj bi se najbolje race lovile. Z nekakim začudenjem ga tudi povprašam, kako je to, da ni rac nič videti.

„Kako? — Rac ni videti?!“ pravi mož, ki je za nekoliko voz ustavil. „Pogledite jih no cel trošak precej pod vasjo, in doli bolj pod Črno mlako in okolo Behle, ali jih ne vidite, kar po vsej širjavi?“

„Kaj to, vse to so race?“ povprašam.

On: „Kaj pak! Samo še četvrt ure, ko bi postala pa gledala, videla bi, kako bodo vse te pike oživele in trošak za trošakom se bodo vzdignil in poletával na pašo. Pojdiva zdaj skupaj v vas, še

je čas, da jih greste potem čakati. K Vragu morate iti, ta Vas bo peljal na pravi kraj; on je zdaj prvi za tako reč.“

Pogovarjaje se bila sva skozi cerovo hosto brzo do vasi; pokazal mi je mož Vragovo hišo ter ukrenil z blagom doli po vasi, jaz pa sem šel k Vragovim.

Skozi vežo na desno vstopil sem v prostorno svitlo izbo. Oče Vrag sedel je za mizo in pušil iz kratke lesene pipice. Ko me ugleda s puško in psom, razjasni se mu polno, rudeče lice in prijazno odzdravi na moj: dober večer!

Povem mu, kdo sem, od kod sem in kaj hočem. Reče mi na to, da, ako me je ravno želja, uže greva rac čakati; toda zdaj ni še pravi čas, ker je še preveč taline. Mislil sem si: tako izkušen lovec kakor so Vragov oče, mora uže pravo vedeti. Zategadelj sem opustil misel iti na lov in sél sem za mizo. Vragova mati, ki so bili tudi krčmarica, prineso ga polič in mahoma sva bila z očetom v gostem pogovoru, seveda samo o lovu.

Oče Vrag so bili krepak mož, da malo takih, bolj velike rasti in silno plečat. Bodi-si za vzdigniti, bodi-si za udariti ali pa za hoditi, ni mu ga bilo skoro para pred leti. Tudi zdaj je bil mož še pri moči ali, kakor je pravil, huda bolezen ga je zadosti pohabila. Mož surovega ni več pil, ampak samo še žganega in mislim, da nekoliko vino in potem žganje sta krepkega moža več pohabila nego bolezni.

Zmenila sva se najprvo o jezeru in racah, a hitro sva bila tudi v bregu pri srnah in medvedu. Mož mi je pravil, kako je zadnjega medveda ustrelil ravno nad vasjo v Stražišči. Zapadel je bil zgodenj sneg in zasledili so medveda, ki je hodil na želod. Sporočili so v Lož in od tam prišel je gospod uradnik F., z njim še jeden gospod in dva žandarja. On da je vse lovce nastavil, sam pa da je šel na mesto, kamor je bilo medveda samo tedaj pričakovati, ko bi više postavljenim lovcem ušel. Komaj so pogoniči oglasili se, pravil je dalje mož, zaslišim gospoda F., ki je z drugimi vred više od mene stal, da zavpije na vso moč: Hav! — na to soseda zopet: Hav! in potem tretjega lovca ravno tako: Hav! — in puška počí. V tem je bil pa medved uže tudi pri meni in v takej naglici, da bi ga bil skoro zamudil in da sem ga še le od zadaj streljal, ko se je postavil črez grajo pri ogradi, kjer sem stal. Hrbténico sem mu prestrelil. Strašno je rjovel, valil se in si pomagal dalje še kakih dvesto korakov.

Nisem se upal za njim, ampak šel sem nazaj h gospodom, pa ni bilo nobednega na svojem mestu.

Jaz se nasmejem, oče Vrag me pogleda in vpraša, čemu se smejem, ter pristavi sam: „Najbrže besedi „Hav!“ Jaz ne razumem nemški in ne vem, kaj pomeni ta beseda, ampak vem pa vendar, da ravno tako je vsak zavpil. Povejte mi Vi, kaj pomeni ta beseda?“ Jaz se mu začnem na glas smijati ter poskušam možu dopovedati, da ta beseda je samo izraz strahu ali začudenja, a zastonj je bil moj trud. Mož je le svojo trdil, da jaz vem, kaj beseda pomeni ali da mu nečem povedati in še dve leti kasneje, ko je mož ravno ta dogodek meni in mojemu bratu pripovedoval, ni se dal prepričati, da ta beseda néma posebnega pomena.

Izrekel sem tudi svoje začudenje, da gospodje niso večkrat streljali po medvedu. Oče Vrag nekoliko umolkne, kakor bi premišljeval, potem pa reče: „Ej, seveda so se gospodje prestrašili, ko se je medved prikazal — pa kaj! takemu ni zameriti, ki ni navajen zveri, katera je vendar le grozna.“

V takih in enakih pogovorih je hitro čas minul in odpravil sem se proti domu. Obljubila sva si z Vragom, da se bodeva večkrat videla. Krasna noč, nebo jasno, polna luna je svetila. Oče Vrag me je še opomnil, da ne bi zašel na razpotji proti Obrhu in gozdu in šel sem z najboljšim občutkom proti domu.

Tako sva se bila seznanila z Vragom in ostala sva si dobra znanca dolga 4 leta, dokler mi ni móža smrt otéla. Preveč morda se je Vrag z lovom pečal in premalo z delom pri hiši in na polji. Kakor je premoženje pojemalo, tako je hiral tudi mož; doživel je še, da je starejši sin, lep in priden junak, od vojakov prišel in se oženil ter da se je vse na bolje obrnilo. Samo očeta so bile skrbi in nevolje preveč žganju v roke potisnile in to je bilo krepkega moža napósled pokopalo. V teh štirih letih našega znanstva sva z Vragom dostikrat skupaj lovila po suhem in po vodi, po gozdu in po ledu, a zmirom sva se dobro razumela. Meni se je mož priljubil, dasiravno je bil mnogim preosoren; prijal mi je, ker je bil možbeseda, nikakor ne priliznen in, kadar je bilo treba, svoje glave.

Menim, da bode prav, ako uže zdaj in tudi nekoliko več omenim o drugem možu, ki mi je bil tudi malo ne vedni spremljevalec na jezeru. Bil je to Stáreč Miha. Ne morem se znebiti misli in zategadelj jo tudi povem, da ni prav, če se na tega moža ni nameril kakšen

učenjaka, ki potuje po centralni Afriki ali pa kakšen tak gospod, ki si je izbral nalogo preiskavati najbolj severne in ledene kraje. Kajti Miha ni nikdar zeblo in nikdar se ni za vročino pritožil. Ne vem ali mu je bilo to prirojeno, kar bi sklepal po njegovih otrocih, o katerih bom tudi govoril, ali se je mož toliko izvežbal v teh lastnostih, da mu je bila vročina in mraz vse jeden, ali bolje rečeno, nobeden občutek.

Miha je bil velike rasti, ne tenak ali še manj pa obilnega života. Kolikor ga je bilo, bilo je uže sama žila in pa kost. Stopal je daleč, a vendar hitro kakor mravlja; tekel je, če je bilo treba, kar cele pol ure. Sam mi je pravil, da za pešca ga ni ugnal še nobeden drug, kakor Vragov boter, predno so bili še bolni. Ta mož, da je enkrat, ko so psi jelena pojali, pritekkel iz dna jezera pa do vrha Loma v treh četrtih ure. Navaden človek potrebuje poldrugo uro. Dasiravno velik, zginil je Miha kar v tla, ako se je bilo treba živali potajiti ali pa zalázovati jo. In to je on tolikokrat v svojem življenji ponavljal, da se mu je kar ves život tej navadi udal. Uže ako je Miha o racah pripovedoval ter na primer rekel: „Kar jih ugledam za ovinkom“ uže so mu bile rame stisnene in život prihuljen. In ako so race še tako daleč od naju letele, zašumele ali oglasile se, kolikor toliko je Miha rame stisnil in méd-nje glavo potisnil. Ko se je Miha ženil, bil je jeden najboljših posestnikov na Gorenjem jezeru; ko sva se midva spoznala, bila je samo še hiša njegova. Hiša stoji sredi vasi, in ako bi tega tudi ne povedal in samo rekel: pojdi v vas, in v tisto hišo pojdi, v katerej prebivalci samo od rib in rac živé, ne bi Mihovega doma mogel izgrešiti, kajti kakor okolo lisičje luknje bilo je okolo Mihove hiše vse polno ostankov in odpadkov vsega, kar so Miha in Mihovi v hišo prinesli in použili. Miha je imel zdravo, krepko ženo in osem — ne osmero — otrok, namreč samih fantov. Zadnji štirje so bili dvakrat dvojčki. Kakor hitro je sneg skopnel, grelo se je vse to pred hišo na solnci, in kadar sem v vas prišel in proti hiši zavil, brž me je jedno ali drugo dete opazilo in, kakor lisičice v luknjo, potajilo se je vse v hišo in pravilo, da „gospod“ gredó.


Ko sem prvokrat v hišo stopil — bilo je v zimskem času, — takrat so imeli dvojci po jedno in po dve leti in vsi štirje so popolnoma nagí čepeli na peči kakor ptički v gnezdu, katerih se še ni prijela mišja dlaka. Vprašam mater, zakaj jih ne obleče, a takoj se mi odreže, da še nikdar niso imeli srajce na sebi, in da dokler je bilo

še kaj pri hiši, da jih je nekoliko pomrlo, zdaj pa da ne umrje nobedno več. Starejši trije fantje so bili uže lovci. Riba na plitvici jim je teško ušla; najstarejši je tudi uže s puško znal pomeriti. Bili so si podobni kakor krajcarji, vsi izrezani tako kakor oče, plavkastih las, pegastega obraza, pogleda pa tako bistrega, kakor ga ima samo jastreb v zraku ali ščuka v vodi. Nisem se mogel nagledati teh očij, ne da bi rekel zaradi njih lepote; in da se niso samo meni posebne zdele, dokaz je to, da me je tudi kmetski mladenič, ki me je na jezero spremljeval, nánje opozoril ter rekel: „Ti otroci so tako vajeni za ščukami gledati in jih loviti, da se jih je uže ščukino oko prijelo“.

Estetična načela pri obleki in stanovanji.

Spisal Ivan Franke.

I.

a našo eksistenco ali bitje potrebne stvari smejo se deliti v take, katere so nam neobhodno potrebne, brez katerih živeti ne moremo, in v óne, brez katerih se da sicer prebiti, a po katerih hrepenimo tako, da se čutimo nesrečne brez njih. Te zadnje tako zvane kulturne potrebe so se v teku časa z napredkom človeškim jako pomnožile in še vedno narastajo. Pri stvarih, ki ustrezajo našim kulturnim potrebam, je nebrojno takih, katerim daje cenovno formalnost ali vnanja oblika. Ti predmeti so zopet dvojni, namreč oni, katerih vrednost obstoji jedíno v formalnosti, pri katerih je dovršenost oblike jedina svrha; in oni, kateri nam praktično služijo, pri katerih pa cenimo in zahtevamo poleg praktične popolnosti prijetno vnanjost, primerno krasoto t. j. hočemo, da ustrezajo našemu okusu, da so lepi. Take objekte proizvaja umetnost takrat, kadar je formalnost jedina svrha; in umetniška obrt, kedar ima predmet zadoščevati praktičnemu namenu in našemu okusu.*)

*) Slovenski izraz umetnost ali pravilneje, toda nenavadneje umeteljnost, pomenja toliko kakor nemški Kunst, torej vse umetnosti. Za umetnosti, katerih proizvodi so za vid, t. j. za arhitekturo ali zidarstvo, kiparstvo, slikarstvo in vse risarske umetnosti nemamo še skupnega slovenskega izraza. Tudi drugi narodi imajo le bolj konvencionalna imena; Italijani zovejo navedene

Socialist pregledujoč mnogobrojne nekatere, tudi po meri veličanske podobe pariškega Louvra vskliknil je: „Kakšna škoda za toliko platna! Koliko srajc in bluz bi se bilo dalo narediti iz njega!“ Ta izrek zanika popolnoma umetnost in vso umetniško stvarino; mož je ni staval mej človeške potrebe, ampak smatral jo je kot stvar strašno odveč. Razven tega, da bi mož iz takega platna, na kakeršnega slikamo, nerad nosil bluzo, in da bi mu še manj ugajala srajca, ni imel pred očmi človeškega stanja, kakeršno je v resnici. Resnično, gledé na to, kakor je in kakor je bilo, vpletena je umetnost na vse strani v življenje, ne samo pri izobraženih in kulturnih narodih, ampak tudi pri ónih na nižjej in na najnižjej stopinji. Potrebo umetniškega lepšanja lahko vsak opazuje sam pri sebi in pri tem, kar ima doma v sobi in kar vidi na ulici. Divjaki lepoticíjo sebe z različnimi stvarmi, bārvajo si nepokrite dele svojega telesa in jih tetovirajo, lepšajo si svoje orodje in svoje posode. Lišp je pri mnogih narodih nizke kulture tolike veljave, da nadomestuje denar. Stanley, potujoč skoz srednjo Afriko, plačeval je delo Afrikancem in kupoval od njih živeža za steklene bisere, drugod za medén drat in za barvano kotanino, vse te stvari nosijo na sebi za lepoticje.

V vseh časih, kolikor nam priča zgodovina, in pri vseh narodih, nahaja se umetniško lepoticje in luksus, nikjer ni popolnoma brez njega, samo stopnja in dovršenost je različna, skupnej izobraženost in narodnemu premoženju primerna. Tudi otrok kaže zgodaj željo po lepih stvareh, po krasbi in lepoticji. Iz navedenega smemo sklepati da je ta nagib naraven in opravičen del občečloveškega značaja.

II.

Umetniški proizvodi imajo, kakor smo povedali, za svrhu samo, formalnost, samo umetniške namene, in ukazovalni so jim jedino umetniški zakoni; ali pa je prvotni namen predmetom praktičen in umetnost jih dela lepe, dopadljive in okusne. V resnici je pri izvrševanju praktični in umetniški del malo ne vselej rezultat jedne in iste moči, ker nij mogoče obeh momentov ločiti; in ta moč ali delovnost se zove *umetniška obrtnost*. Navaden je tudi izraz *umetniška*

umetnosti „belle arti“; Francozi „beaux arts“ t. j. lepe; Angleži „fines arts“, t. j. fine umetnosti, kakor da bi glasba, ali poezija ne bila lepa. Štvarno najboljši izraz je nemški „bildende Kunst“, umetnost, katera upodablja, in v tem zmislu rabi nam beseda umetnost tudi v tem spisu. Pis.

industrija in tehnična umetnost. Izumévajo, sestavljajo ali komponirajo umetniško krasbo dandenes mnogokrat umetniki, ki niso obrtniki. Nekdaj ni bilo tako; v vzgled je stara italijanska umetnost in umetniška obrt, kateri sta bili tako zvezani, da je večkrat postal iz rokodelca umetnik, kakor n. pr. slavni Benvenuto Cellini. Italijani imajo tudi še sedaj jedno in isto besedo „artista“ za rokodelca in umetnika.

Ornamentalni ali umetniški deli, ki služijo za praktično rabo namenjenim stvarim v krasbo, spadajo pod umetniške zakone; preziranje ali nedosledno in nepravilno porabljenje teh zakonov prouzučuje neokusne produkte; nasprotno je pa tudi obrtnik, ki zna svoje delo okusno lepšati, brez dvombe umetnik.

Vsak obrtniški produkt ima svojo določeno obliko in barvo, je iz določene tvarine in ima služiti določeni svrhi; ti elementi so odločilni za obliko predmetu, torej jih je treba bolj natančno preiščevati.

Ljudje z dobrim muzikalnim sluhom, ki pravilno vežejo glasove vsaj lájših napevov, so navadni; le malokdo je zmožen dosledno neubrano in napačno peti ali zvižgati. Tudi za harmonijo barv imajo prosti narodi, če tudi na nizkej stopinji izobraženosti, v svojem kostumu in v svojej krasbi dobro oko, da instinktivno zadenejo pravo; pri omikanih ljudeh je pa ta zmožnost mnogokrat opešana, da so pri sestavljenji barv brez svéta in negotovi. Nahajajo se slučajji zoper vso harmonijo barv ali gledé tega neokusne stvari.

Zakoni dobrega okusa so bili uže davno poprej praktično izvrševani, nego se je pečala vednost z njimi. Tako je natančnejša vednost o harmoniji barv nova. Dandenes vplivajo na splošni okus gledé barv vednostne preiskave in razprave, katere tudi potrjujejo pravilnost starinskih predmetov in ónih neevropskih, posebno azijskih narodov. Povedati hočem tukaj nekaj o barvnej teoriji, ker se morda ni vsakdo s tem bavil ali mu je pa uže pošlo iz uma.

Barve imajo na človeško čutje velik vpliv, ki je primeren glasbi. Po umnej sestavi barv se napravlja prijeten, ljubeznjiv, nežen, kakor tudi mogočen ali žalosten vtis; mogoč je pa tudi neprijeten, zoperen vtis, če se barve ne ujemajo in tako rekoč zbadajo oči. Občutljivost očesna za barve je obče jako velika. Po novejših preiskavah je sicer dokazano, da so nekateri ljudje za barve slepi, da ne vidijo ali ne ločijo nekaterih barv n. pr. zelene in rudeče, ali celo ne razločujejo nobedne. Toda takih ljudij je primeroma malo in ni še dognano,

od kod izvira ta nedostatnost vida. Navadno občuti oko prav majhne izpremembe ali nijanse na hip in dobro. Mnogokrat se ne zavemo, da nam je oko posredovalo vtis, kateri se polasti našega čutja. Treba se je le spominjati poletnega dneva, kadar, ko je še ravno solnce sijalo, zagrnejo črni, teški oblaki nebo. Nastane nekakšna nenavadna svitloba in tišina, in če tudi ne vidimo ravno približujočih se temnih oblakov, polasti se nas otožnost in čutimo, da nam žuga nekaj nevarnega. Največ prouzročuje ta vtis odsevana ali reflektovana svitloba od onega dela neba, ki še ni z oblaki pokrit. Ta svitloba, po svojem viru v barvi izpremenjena, je solnčnej v nasprotji, in ker malokdaj nastane, je nenavadna. Ko je vse nebo jednako zagrmeno, mine ta čudna svitloba in z njo tudi neprijeten vtis. Naj se primerja s tem lepo jasno jutro ali poleten večer, kadar se solnce, skrito za oblaki, unižuje za gore, kakeršnih prizorov je v naši domovini mnogo prekrasnih. Ali se kdo dobro ali slabo počuti, hodi mnogo po zraku ali tiči v sobah, sodimo po barvi obličja. Sploh so vzgledi za občutljivost očesa glede barvnih prememb nebrojni.

Bela barva je izmej vseh najbolj svitla, črna najbolj temna; óna reprezentuje svitlobo, ta temo, obe sta si v največjem nasprotji. Glede kolorita sta neutralni, v zmislu drugih živih barv tako rekoč brez barve. V sredi mej njima je sivo. Z ozirom na svitlost morejo se uvrstiti vse barve mej belo in črno. Rumena je za belo najbolj svitla, rudeča je v sredi, modra se bliža temoti. Te tri barve imenujejo se zaradi svojega odločnega značaja tudi glavne in so glede zmožnosti vzdržati ali vzbuditi vid, t. j. glede delovanja ali aktivnosti v določenem razmerju mej seboj. To razmerje se da povedati v številkah. Ako se namreč stavijo te tri barve jedna poleg druge, imá pokriti rumena 2, rudeča 3, modra 5 delov površja, da bodo z jednako močjo vplivale na vid. Bolj natančno razmerje je za rumeno 3, za rudečo 5, za modro 8 delov površja. Torej je rumena barva najbolj vzbudljiva ali aktivna, modra najmanj, rudeča je v sredi mej njima. Razume se, da imajo biti te barve jednake napojenosti, t. j. ne sme se staviti poleg belkaste rumene jako rudeča ali modra; poleg sivkaste ali slabo rudeče živahno rumena i. t. d., da velja navedeno razmerje. Po tem zakonu je rumeno samo tako rabiti, da se v primeri k drugim barvam le malo razprostira, da le malo površja zakriva, bolje premalo nego preveč. Drugoredne ali sekundarne barve, tako imenovane zategadelj, ker niso več tako odločnega značaja, so oranž, stoječa mej rumeno

in rudečo, višnjeva ali violet, mej rudečo in modro. Rujava ni samostalna barva, ampak je samo jako temna rumena.

Bela solnčna svetloba se da razcepiti po prizmi v tako imenovane prizmatične barve. Mávrca, kakor je znano, nastane po istej poti, t. j. po dežji je razcepljana bela svetloba v krasne prizmatične. Mogoče je prizmatične barve zjediniti zopet v čisto belo svetlobo. Bela svetloba ima torej vse druge v sebi zjedinjene. Po skušnjah je dokazano, da sta dve barvi popolnoma v harmoniji jedna poleg druge, in jedna drugo povzdiguje, delate bolj živo in krasno takrat, kadar se pomešate v belo ali nevtralnno sivo (siva je samo manj svitla bela) in tedaj pravimo, da se barvi v navedenem razmerji dopolnjuje, jedna je druge komplement ali dopolnilo. Pri sestavi barv je tudi najvažnejše rabiti dopolnilne barve, ker v tem dopolnilu obstoji harmonija. Rudeča ima modro-zeleno, oranž zeleno-modro, rumena ultramarin, zelenkasto-rumena višnjevo, in zelena bager (purpur) za dopolnilo. Gledé aktivitete stoji oranž mej rumeno in rudečo, zelena in višnjeva mej rudečo in modro. Zelena in višnjeva sta toliko mirnejši koliko bolj se bližate modri.

Da je to res, priča nam travnik ali vrt, kadar so rožice v cvetji. Rumene, rudeče, bele in modre cvetice, kot živahne, visoke in napojene barve, so le majhen del travnikovega ali vrtnega površja; zde se nam, kakor bi bile potresene na zelenej podlagi; zategadelj je vtis po svojej krasoti tudi miren. Mislimo si to razmero narobe: na jako rudečem, rumenem ali modrem površji potresene zelene cvetice; kako bi moglo oko to prenašati!

Po tem načelu ravnotežja urejen rezultat polihromije je sreden ali indiferenten, ker v sebi končan in dovršen, strinja se dobro z vsako okolico in je povsod očesu ugoden, dopadljiv. Za vse take predmete, ki niso samostojni, nego imajo služiti samo kot del formalnej celoti, n. pr. za tepihe, preproge in zagrinjala je takšno polihromovanje najpravilnejše. Orientalci polihromujejo od nekdanje svoje sloveče tepihe tako, in zapadno kulturno občinstvo priznava pravilnost te sisteme ne le s tem, da kupuje proizvode orientalske umetniške obrti, ampak da jih tudi posnema. Francozi, v umetniških stvarih še vedno za velik korak pred drugimi, nabirati so jeli prvi orientalsko blago in je posnemali. Drugi industrijalni narodi posnemali so Francoze in zdaj posnemajo tudi njih pot, t. j. poslužujejo se izvornih vzgledov. V isti namen je bil ustanovljen orientalni muzej na Dunaji.

vse črke; a mi na novo vpisani smo okolo sebe gledali, kakor božji volički. Tisti, ki je imel službo profosa, bil je močan, krepak, gotovo tudi najstarejši v šoli, — doma po navadi izpod Golovca, iz Štépanje vasi, ali pa iz Most. Ko sem jaz začel v šolo hoditi, opravljal je to dostojanstvo učenec, ki se je pisal za Jesiha; in res je znal take mazati, kakor da bi bila šiba poprej v kisu namočena. Bil je doma izpod Golovca, uže štirinajst let star, a mi drugi smo takrat komaj po pet, šest ali k večjemu po sedem let imeli.

Najbolj imenitno, tedaj tudi najbolj zavidano dostojanstvo je bilo tistega, ki je po tobak hodil. Moral je biti v posebnej milosti pri gospodu učitelju, kajti obrajtali so tobak samo iz neke prodajalnice pri mesarskem mostu. Tisti dostojanstvenik, ki je dobil zjutraj ob osmej uri, ko se je šola začela, groš za tobak, odpravil se je takoj na pot in povrnil se je malo pred deseto uro, ko se je imela šola končati.

Ker je bilo treba najmanj trikrat na teden, včasih pa tudi vsak dan po tobak hoditi, imel je tisti presrečni tobakonosec skoro večji del dopoludneva prostega, niti ni čutil nikdar nobednega potresa, niti mu ni bilo treba toliko „Eselnov“ požirati, kakor nam ostalim nesrečnežem. Šel je po tobak po šenpeterskem predmestju, — potem ko ga je kupil, obrnil se je čez mesarski most na veliki trg k Giontiniju gledat, če so kakšne nove slike razstavljene in končno se je povrnul po Poljanah počasi zijala prodajaje spet v šolo. Tako mu je dopoludne prijetno minulo, torej ni čuditi se, da je bilo to mesto najbolj zavidano in da je bila vsacega najbolj vroča želja, popéti se kedaj na to visoko in častno stopinjo.

Meni se je to posrečilo še le zadnji mesec šolskega leta. Bilo je pa to tako: moj predhodnik imel je ravno na semánji dan, ko je bil v Ljubljani sv. Petra semenj, nesrečo, da je po poti tobak izgubil — vsaj tako se je on pri gospodu učitelju izgovarjal in se poleg tega na grde načine kremžil. Mi drugi mu pa nismo tega verjeli, ampak imeli smo ga na sumu, da še tobaka kupil ni, nego da si je za ta groš pri Tirolci na sejmskem trgu lesenega konja kupil. Pa bodi-si kakor hoče, bil je sijajno odstavljen in njegovo mesto je bilo razpisano. Gravitetično so gospod učitelj vprašali: No, kdo hoče pa sedaj po tobak hoditi? Kakor da bi blisknil, smo vsi na jedenkrat vstali, na vse pretege obe roki molili, s prsti migali in kakor iz jednega grla vpili: Jaz! jaz! jaz! Gospod učitelj so nas pa resnobno gledali in gotovo kakih deset minut motrili, predno so se odločili. Vsi smo

kakor na škrcih odločitve pričakovali, kdo bo vendar tisti srečni. Najedenkrat se proti meni obrnejo in zarenče: Tu imaš groš, pojdi po tobak, pa nikar mi ga ne izgubi! S temi besedami bilo je imenovanje izvršeno. Ponosno sem z grošem po tobak odšel, drugi so se pa spet usedli kakor z mrzlo vodo polito kodri.

Kadar smo pisali, bil bi človek mislil, da so gospod učitelj Siamski kralj, ki se ravno s svojimi ministri posvetuje. Pri vsakej pisalneji uri je bilo gotovo kakih dvanajst učencev, ki so morali za kazen pred klopmi na trebuih ležati in v takem položaji pisati. Najbolj smo se pa smijali, ako so gospod učitelj tacega na trebuhu ležečega pisalca z ного brcnili. Ta nesrečnež je potem z glavo v črnilih butnil, ga prekucnil in tako po šoli črno povodenj napravil.

Najimenitnejši so bili pa v šoli taisti dnevi, — kar se je po navadi po dvakrat vsakega pol leta pripetilo, da nas je prišel „šul-oberaufsegar“ obiskat. Imeli smo dva: korarja gospoda Novaka, pa rotovškega svetovalca gospoda Kestelna. Srečnega se je tisti štel, kogar je nadzornik z roko prijazno po glavi potipal rekoč: „No fant, ti si pa uže priden; le tako se uči, iz tebe bo še jedenkrat kaj.“ Imeli smo v šoli velike prepire, kateri obeh nadzornikov je bolj imeniten, ali rotovski gospod, ki nosijo belo vestijo in imajo belo ruto za vratom, ali gospod korar z rudečim kolarjem in z zlatim križem na prsih? Večina je bila za gospoda korarja, jaz pa odločno za rotovškega gospoda in sicer iz tega uzroka, ker so me vselej prijazno z roko po glavi pogladili.

V šolo smo hodili v družčini mimo šenpeterske kosarne, kjer je bilo pa takrat veliko grmovja in jam. Najporednejši součenec, kar smo jih imeli, neki Bandolčkov Lojze, nam je jedenkrat ves prestrašen nasproti pritekkel, ter nam pravil, da je zagledal tam pri nekej luknji škrate z rudečo kapico, ki je iz kruglje gledal in iz lule tobak kadil. Od tistega časa se gotovo več nego leto dnij nisem upal mimo kosarne iti.

Najznamenitnejši dogodek tega šolskega leta bil je záme ta, da sem se z Bezljajevim Franceljnom *) seznanil in ž njim takrat za zmirom prijateljstvo sklenil. On je bil uže v „óbare“ (sedanjem drugem normalnem razredu) in stanoval je tudi na Poljanah v takrat Klobovsovej hiši, jaz pa prav na koncu spodnjih Poljan pri Grumu. Ko sem

*) Tako se je po domače imenoval neki sedaj znan naš pisatelj.

nekega lepega spomladanskega dné ob desetih iz šole domov prišel, napotil sem se proti štepanskej „Šrangi“, kjer sem se tam pri polji na rante usedel, ter veselil se toplega solnca. Kmalu pride Francelj s svojo sestro mimo in vprašam ja: Kam pa greš?

Odgovori mi: Na Golovec po drva, če hočeš, pa pojdi še ti z nama!

Ne besede izpregovorivši skočil sem z rante ter se jima pridružil. Kmalu smo bili na Golovcu in prijateljstvo je bilo tam v otročjih letih na vedno skleneno. Če je dovoljena primera, smem reči, da si mi zdi ta dogodek kakor tisti iz sv. pisma, ko je naš Gospod sv. Matevža na mitnici dobil in po malem besedovanji s saboj vzel.

Naš prvi preoriginalni učitelj učakal je visoko starost, kajti umrl je še le pred par leti, star sedeminosemdeset let, kakor papež Pij IX. Čast njegovemu spominu! Bil je ves čas, kar se je narodno gibanje pričelo, vzgled zavestnega in neomahljivega slovenskega moža. Nikdar ni zamudil oddati svojega volilnega glasú slovenskim narodnim kandidatom. Niti nasprotne stranke obetanje, niti pretenje ne bilo bi ga zadrževalo, iti na rotovž, izpolnit svojo narodno dolžnost; nobedno vreme, tudi ako bi bile preklje z nebes letele, ne bi bilo starčka na domu ali na potu ustavilo, dati svojemu narodu, kar je narodovega. Pravil je, da je bil najhujše v svojem življenji razžaljen, ko ga je prišel pri nekih volitvah naroden agitator, sicer časti vreden mož, nagovarjat, naj gre tudi on naše volit! Zavrnil ga je stavec z besedami: „Spravite se mi, šolobarda, Dežman je nemškutar postal, ko je bil štirideset let star, kaj li mislite, da bom jaz tako strašan kozolec s svojimi osemdesetimi prebrnil?!“

Jezikoslovne razprave.

Spisal Fr. Levstik.

Pinja, f, das Butterfass, beséda, znana široko mej Slovénii. Ostali slovanski jeziki je némajo, a nahaja se njé sléd v románščini; ladinski: torné (drehen) la pégna, buttern; lique la pégna, Rahm aus dem Kübel lecken. Alton die ladinischen Idiome (in Tirol). Innsbruck 1879., na 285. stráni uči res, da: pégna, poleg: pégna (reci: paenja) znači „Kübel“, domislivši se vlaške beséde: pignatta, der Topf, katero Diez, etymolog. Wörterb. der romanischen

Sprachen. Bonn 1861/62., II. 52. jemlje od latinskega „pinea“, ker je bajè pokrov bil smrèkovemu češárku podoben. Preumétalno je to proizvájanje, da bi moglo biti verjétno, in trebé je tudi opómeniti, da retski: pieung, piong, zaznamenáva „Butter“, a: penaglia poleg: brieç da „pieung“, das „Butterfass“. P. Flaminio da Sale, fundamenti principali della lingua retica o griggiona. Disentis 1729., 77. ter 322.; Conradi, Taschenwörterb. der romanisch-deutschen Sprache. Zürich 1823. Premislino li Altonove beséde: liquè la pègna, „Rahm“ aus dem Kübel lecken, to si ne moremo kàj, da ne bi vprašali: katera beséda je tukaj „Rahm“, a katera znaçi „Kübel?“ Vrhu tega sam Alton 285. pripoveduje, da ladinski: pègna zaznamenáva tudi „mokrota“: die Pfütze. Vse to nam dovolj kaže, da je besédi: pègna pôjem „Kübel“ samó podložèn, vlaškej besédi: pignatta na ljubáv, ter da „pègna“ po pravíci né „Kübel“, nego da je le „mokrota“, katera pride v pinjo: mléko ali smétana ali presnò maslo, od koder bode morebiti i: pignatta, Milchgefäss, Milchtopf, Topf. Podoba je, da semkaj tudi prístojita benédsko-vláški besédi: puína, poína, eine Art Halbbutter. Alton 294., in: pinza (reci: pínca), eine Art feines Milchbrot. Poslédnja je vrhu tega navadna po Goríškem in Trzáškem ter séza v Kranjce do Ljubljane; a čisto vlaška ne more biti, o čemer svedóci njé obrazilo „za“, ker pravo vlaško obrazilo je vedno le „anza“, „enza“, od latinskih deléžnikov „ans“, „ens“, od koder potlej „antia“, „entia“: erranza, der Irrthum, doglienza, der Jammer, od: errantia, dolentia; a beseda: pinza ima na konci slovansko obrazilo „ica“, kakor: skrinjica, kajti v latinskem jezíci né deléžnika: pins, pintis. Ker nam románščina molí o teh beséd izvóri, navadnih le mej ónimi Vlahi, kateri so nekđaj samí ali z večíne bili Slovèni, ali so poméšani živéli z narodom slovanskim, ki ž njim še zdaj mejó delé, za tega delj je treba iti po nauk ali v slovanske ali v óne jezíke, kateri so v najbližjem ródi slovánščini. — Rés nahajamo litovski: pènas, m., die Milch, od sanskrit.: pi, payate, schwellen, strotzen, überfließen, payas, die Milch. Fick, II., 407. Zdí se, da je nekđaj ta beséda bila tudi naša, in to v dvojem líci, kakor staroslov.: čistü, adj., rein, poleg: cèstiti, v., rein machen, takó tudi: pin- poleg: pèn-; priméri: lípa, f., die Linde, a lit: lèpa (lèpa), f., die Linde. Na slovénsko dvoje lice méríjo romanski obrazi: pègna, pieung; piong, penaglia, poleg: pinza. Lice: pèn- je zamrlo, morebiti zaradi beséle: pèna,

f., der Schaum, a lice: pin- (Butter?) nam je ostalo v besédi: pínja: pín-ja, f., das Butterfass. Da je „pén-“, „pin-“ rés moglo nekđaj tudi Slovénom rabiti, nikakor né preneverjétno, če premíslimo, da slovanski živi jeziki imajo še davnih beséd, katerih uže stara slovénščina ali né imela ali jih né zapisala.

Zatorej si hočemo A) ogledati nekoliko tacih starodavnih beséd, in B) dokazati, da vláščina ima rés obilo beséd, na pósodo vzétih od Slovánov, osobíto od Slovénov.

A.

I.) **Plènt, plénta**, m., klétev, ki je zdaj narod uže ne uméje, a navadna je široko po slovénскеj zemlji: da bi te plènt pobral! Od tod: *pléntati*, v., zópet v klétvi: vrag te pléntaj! Bès te pléntaj! (bès [reci: búš] staroslov.: bèsŭ, m., daemon). Da bi te pléntalo! Oj ti para pléntana! Litovski je: *plenta*, navadno zdaj tudi uže samó v nekaterih rékih: *į plentą, bis auf den Grund; į plentŭ plentą, ganz und gar, bis auf die letzte Spur.* Nesselmann, 307.

Kóli se nam te besede lice zdí čudno, a vender ima koreníko, v slovanskih jezicih zeló razprostránjeno, kajti semkaj pristoji tudi srbski: *spontati*, v. pf., (u Risuu): *spontalo te!* rekše, da bi umrl takój na mésti! (kletva ženska). Vuk.; temu je vzporéditi hrv.-slov.: *péntav*, adj., *stammelnd*: izda (noch) je dete *pentavo*, izda mu z nosa smrkliji, z vust sline vise, izda prekrižiti se ne zna, izda zreči pravo ne more, ter ure nečisto, odurno, sramotno tepe (kvantá). Habd. Adam. 561.; sem je tudi štéti novoslov.: *plántati*, v. impf., *entgelten, herhalten, von den bösen Folgen getroffen werden; tí si stvóril, mí smo plántali, uns haben die Folgen davon getroffen; kadar né olja (v svečávo), treské plántajo (herhalten).* V Láščah; okolo Iga; novoslov.: *plantàti*, v. impf., *hinken; plántav*, adj., *hinkend.* Murko; češki: *plantavy*, adj., *lahm; poljski: płaćac*, v., *einen Knoten schlingen; straucheln, wanken; verwickeln, verwirren: hemmen; sich einmischen: zabavo delati; ruski: plutatĭ*, v., *Ränke anwenden; confus machen: hemmen, hindern; herumirren: irgendwie gehemmt werden; putlo*, n., *die Fessel, der Strick; staroslov.: pętelja*, f., *der Knoten, eigentl. das Band; novoslov.: pęnklija*, f., *das Band, z ohránjenim hohníkom, namésto: pęntlja; pętlja (brez hohníka) f., die Weinrebenranke; dolgopętlja*, f., *nekaka vinska loza, ki ima „dolge pętlje“, na Lipávskem; srbski: pętlja*, f., *der Heftelring, petljánac*, m., *Ränkemacher, petljánija*, f.,

die Ränke; češki: petlice, f., die Klammer; poljski: pętel, tła, m., pętla, f., der Knoten, die Schlinge, pętlica, f., die Schlinge, Schleife, Schnur, pętlik, m., der Knopf (von Seide).

Ista beséda z drugačnim obrazom je tudi staroslov.: pąto, n., die Fessel; novoslov.: póto, n., póta, f., die Fessel; srbski: puto, n., Fessel, puće (namesto: putce) n., der Knopf: pütacá v rod. množtv. čisla; ruski (v naréc.): puto, n., češki: pouto, n., poljski: pęto, n., Fessel, pętać się, sich verwickeln; novoslov.: pri-pet-iti se, sich ereignen: sich einmengen, priméri lat.: accidere; potoglávo je koló, če omahuje zdaj na nótranjo, zdaj na vnénjo stran, kadar teče. Zmisel vseh teh beséd je: hemmen, binden, fesseln; bis zur Regungslosigkeit fesseln, tödten. — Matzenauer, Cizí slova 278. mej tujke šteje poljski glagol: plątać, kateri se nikakor ne dá iztrgati iz te slovanske ródbine, ter se od ruskega: plutatĩ, razlikúje samó s tem, kà po svojstvu poljskega jezika v sebi hrani hohník, a ruska beséda ga je uglušila, ali nahaja se hohník tudi v novoslov.: plent-, plántati, plantàti, plántav, pénklja; v srb.: spontati; v češkem: plantavy. Mej temi je samó novoslovénska: plent- vsa od kraja do konca jednaka litovskeje: plent-, katero oboje, kakor vidimo, znači malo ne isto, kar srbski: spontati. Pridenímó še staroslov.: pętro, n., getäfelte Decke; hrv.-slov.: za-pentr-ati, v., fesseln, verwickeln: zapentran u mrežah vražjeh. Habd. Adam. 671.; srbski: petar, tra, m.; češki: patro, n., Gerüst, Stockwerk; poljski: piętro, n., Stockwerk, Gerüst; ruski (v narécijih): pjaterĩ, f., pjatra, f., Balkon; gorénjesrb: přatr, m., die Balken in der Scheune, k čemur je priméřiti lit.: panta, f., der Hahnenbalken am Gebäude: Verband, Balkenverband. Né molčati o besédi: pęta, f. (staroslov.), die Ferse; novoslov.: pęta, f., srb.: peta, f., ruski: pjata, f., češki: pata, f., poljski: pięta, f.; lit.: pentis, m., f., die Ferse. Zmisel te besede je: gehemmt in der Richtung nach vorne zu; gewendet, zurückgewendet; priméri srbski: pete, f. pl. eine Art Kopfputz, „što žene i djevojke nose ostrag (zadaj)“. Vuk; ruski: pjatiti, v., zurückstossen, zurückschieben; pjatiti sja, v., rückwärts gehen, zurückgehen; novoslov.: pętiti, v., impf., koga, poditi, zurücktreiben, zurückgehen machen. Po Dolénjskem okolo Št. Jarnéja; staroslov.: vųspętiti, v., hindern, hemmen, vųspętiti se, v., zurückkehren, vųspęti, adv., zurück; novoslov.: spęt, adv., namesto: vzpęt, wieder; staroslov.: opęti, adv., rückwärts, zurück; novoslov.:

ópet, adv., wieder. O pojmih „zurück“ ino „wieder“ priméri novoslov.: mož je „nazáj“ bolán, ist wieder krank. Po Goríškem. Od besede: pęta, f., die Ferse, izvira staroslov.: pętino, n., der Sporn. Poznéje imamo o tem še več povédati.

Tréba je tukaj nekoliko obšírneje izpregovoríti o hohníki. V njem se kažó posebni zakoni, vrédni tencega premiselka. Beséde, poprėj naštéte, imajo te obraze: a) *pent-* (pęt-): novoslov. pentav; staroslov.: pęta, f.; poljski: pięta, f., die Ferse, itd.; b) *pont-* (pąt-): srbski spontati; staroslov.: pąto, čemur po lici ustréza lit.: panta; c) *plent-* (plęt-): novoslov. plent-, pléntati; lit.: plenta; d) *plant-* (pląt-): novoslov. plántati, plantàti, plántav; češki: plantavy; poljski: plątać, ruski: plutati; e) *pentl-* (pętl-): novoslov. pénklja, namésto: péntlja; poljski: pętel: pętl-jű, pętlica, pętlik; novoslov., srb.: petlja. Staroslovénski besédi: pęteljī, m., pętelja, f., nodus, eigentl. das Band, tudi prístojita sem, ker je „e“ samó vtáknen; f) *putl-*: ruski putlo, g) *pentr-* (pętr-): novoslov. za-pentr-ati; staroslov.: pętro; srb.: petar, tra; poljski: piętro itd. Ruski: pjaterī, namésto: pjatri, priméri k staroslovénskemu: pęteljī, pętelja; h) *petn-*: staroslov. pętino, namésto: pętno; i) *prętr-*: gorénjesrb. pęatr ustréza staroslovénskemu: *prętrű; k) *koprn-*: novoslov. kopernéti (-ně-), ním, v. impf., po čem, sich heiss sehnen, schmachten. O tem glagoli bode še góvora poznéje, ter semkaj je postavljen samó za tega délj, ker nobena izmej poprėjšnjih beséd né pokazala obraza: pętrn-.

Češka beseda: plantavy ima v sebi še hohník, naj-si sploh trdijo, da ta jezik zdaj uže nikdér ne kaže hohnívega ostanka. Staroslovénskemu „ą“ ustréza tudi „an“: novoslov. plántav itd.; češki: plantavy; a v srbskem: spontati namésto „ą“ stojí „on“, nikakor ne „an“ ali „un“, dasitudi bi se bilo poslédnjemu (un) najláže nádejati; priméri srb.: gúndelj, m., gúndo, m., der Maikäfer: gąd- gąsti, brummen, summen, a poleg tega je tudi pómneti srb.: gòbela, f., das Rad (in der Anekdote), namésto: gubela, staroslov. *gąbela: novoslov. /gombéla, f., obód na zibéli. Erjavec v letop. slov. Matice 1879., 138.

Prvotno lice zgoraj naštétih beséd je: pęt, pąt s hohnívima samoglasnikoma „ę“, „ą“: pęta, pąto. A samoglasnik „ę“ ima v sebi dva déla: prvi je „e“, drugi je ž njim hohnívo stopljeni „n“. Ves tak je tudi „ą“. Poprėjšnji oglédi nas učé, da se drugi, hohnívi

dél teh samoglasnikov, rekše „n“, (posugúbi (verdoppelt sich), in potem se odcépi, ohranivši ali svoj prvi glas „n“, ali izpremenívši se v „r“, „l“. Ta odcépek, preobrážen v „r“ ali „l“ a) stopi v débli pred hohník: plęt-, plät-; b) odskoči na konec débli: pętl-, pätl-, pętr-; c) zópet posugúbi svoj novi glas „r“ ali „l“ (v popréjšnjih besédah samó „r“), a potem stópi i v débli pred hohník i odskoči na konec debli, oboje ob enem: prętr-; d) eden teh dvéh posugúbljenih odcépkov se izpremeni v „r“, a drugi ohrani svoj prvotni glas „n“, ter potlej obá odskočita na konec debli: koprn-. Lehko je razuméti, zakaj jeziku bolj ugaja glasovná združba: pętino, nego li: pnęto, ali drugače povédano, zakaj „n“ odskákuje samó na konec debli. Popréj smo videli, da se v té združbe vtikajo tudi samoglasniki, časi i nepotrěbni. A tega ne mislim, da sem tukaj naštel tacih beséd vse raznolícne obraze, kolikor bi se jih moglo poroditi, kajti jezik je neskončno plodovit v svojih stvórih.

Po občeji misli se tem besédam v koreniko déva: pın-pęti; ali vse kaže, da je to le njé obrušeno lice, katero v svojej celóti slóve: pınt.

Jezikoslovni zakon o hohnícih, s katerim smo se zdaj bávili, nam odkriva, zakaj imata staroslovénski glagol: mužilęti, Mann werden, in ruski samostavník: mužlanų, m., der Kerl, ein grober Mann, v sebi „l“, kateri je bil do síh dob neraztolmačen, in to nas ob enem tudi učí, da zaradi jednacega „l“ i staroslovénski glagol: pečatilęti, siegeln, méri na sléd zatajénega hohníka, če tudi ga v imeni za nemško besédo „Siegel“ uže néma ni stara slovénščina: pečati, m. f., a ni drugi slovanski jezici: novoslov. pečat, m.; srbski: pečat, m. itd.; v jedínej póljščini ga nahajamo, ali tudi tam zdaj uže samó v končnici: pieczęć, f., das Siegel, a bil je v pravéki i v samem debli. Beseda: pečati se né porodila iz glagola: pek-peka, heiss sein, kakor se je nekđaj trdílo. Ker ima slovénščina za nemško besédo „Siegel“ še neko drugo imé, povrnímo se zopet k ónemu glagolu, kateri slóve staroslov.: vųspętiti, hindern, hemmen; ruski: pjatiti, zurückstossen, zurückschieben; novoslov.: petiti, zurücktreiben. Pojma „hemmen“ in „drücken“ sta si v naravnem ródi, ter namésto „zurückschieben“ moremo tudi reči „zurückdrücken“. Od te podstave: pęt, „drücken“, nahajamo staroslov.: pętino, n., das Zeichen; rus.: pjatno, n., das Siegel, der Stempel: Aufdruck (ostarélo); der Fleck, eigentl. zuerst: der einem

Fleck ähnliche, ein Zeichen bildende Siegelabdruck, Stempel; p̄jat-nitī, v., stempeln (ostarélo); poljski: pīatno, n., Stempel, Zeichen, eingebranntes Zeichen. Semkaj tudi štėj ruski: p̄jatlyj, adj. fleckig; srbski: p̄etici, m. pl., eine Art Ausschlag, p̄etići, m. pl., isto, od koder je morda vlaška beseda: petécchie, f. pl., rothe Flecken auf der Haut, in tudi nemška: die Petetschen, Peteschen; a iz némščine je nazaj vzéta na p̄osodo poljska: petecie, petocie, m. f. plur., Fleckfieber, Petetschen; priméri vender tudi lat.: petigo, f., Räude. Ločiti je staroslovénski besédi: p̄etīno, n., das Zeichen, ino: p̄etīno, der Sporn, kajti prva se opira na podstavo: p̄et-, drücken, a druga je pridévník (adj.) od samostavnika: p̄eta, die Ferse, ter znači: zur Ferse gehörig. Semkaj morebiti pristoji tudi neraztolmačena beséda: p̄atī, m., der Weg, novoslov.: p̄ót, m. f. itd., kar utegne značiti „utrta tla“, festgetretener Boden, via trita, in priméri ti bi k temu bilo srbski: utrènik, m., die Heerstrasse, via trita, in novoslov. na Goríškem: útr, útra, m., festgetretener Boden; ako je ta misel prava, to latínski: pons-pontis né iz prvíne „móst“, nego samó „pót“, kakor si je tudi slovanska beséda „móst“ v rōdi z besédo „město“, der Platz, Ort; zatorej naš „most“ utegne značiti: Übergangsstelle. A „pečatī“, namésto prvotnega: p̄ečetī, ima drugo koreníko: p̄ek, od koder potem: p̄ak, vordrücken von oben nach unten und auch von unten nach oben, za tega delj ruski: pečatī, f., rēs né samó: Siegel, nego i: Druck, Bücherdruck; priméri češki: pučiti, v., vordrücken, vortreiben. Tega koréna beséde so znane ter zaznamenávajo: k višku napéto in tudi ob enem dólú pri-tísнено stvar: vótel, globok prostor: polj. p̄ak, m., p̄acz, m., die Knospe, p̄ek, m., das Bündel, a staroslov: p̄čina, f., die hohe See, wo das Meer sehr tief ist; der hohle Raum (des Schiffes). Z besédo: p̄čina je tudi vzporéditi novoslovénski, jednaki „l“, kakeršen je v „pečatīlěti“, imejóci glagol: p̄uklěti (-lě-), lím, v. impf.: to me noč in dan peklí, nagt mich im Innern, in der Tiefe. V Laščah; na Dolénjskem okolo Čáteža. Znano je, da „a“ časi toli omedlí, da se preobrázi v „ū“.

(Dalje prihodnjič.)





P a s t i r.

am gori, tam gori za tretjo goró
Planina dviguje v nebó se,
Iz dalje srcé omedleva na njó,
Obrača na njó mi okó se.

Razmakni predgorja se temnega zíd,
Zavesa meglena, izgíni!
Naj svóobodno zopet se pase mi víd
Po mojej, po mojej planíni.

Oj, pašniki solnčni, lesovje temnó,
Vi viri, potoki studéni,
Ti, slap moj grméči, ti, selo mirnó,
Pri srci ko nékdaj ste meni!

Željno, kakor ded naš v izgúbljeni raj,
Jaz gledam na trate planinske,
Solzčé se ozíram na mesta nazaj,
Kjer sanjal sem sanje detínske.

Tam, srečen pastirček, sem, glásno pojóc,
Veselje srcá razodeval,
Poslušal je potnik po dolu gredóc,
Moj drug mi je z ónkraj odpeval.

Britkósti in bóli tam nisem poznál,
Pijóc le sladkósti sem rasel; —
Da bil bi pač vedno tam gori ostál
In čede očétove pasel!

A vrgla osoda nemíla me je
Od dóma vže v rosnej mladósti,
In s kupo modrósti pojila me je,
Še bolj me je s kupo britkosti.

Postal sem mej svetom drugačen pastír
In čedo zdaj čuvam slovečo;
A vsáhnil veselja je prejšnjega vír,
Izgúbil življenja sem srečo.

Onémel je petja veselega glas,
Srcé mi teró bolečine; —
Zakaj sem zapústil te, rojstvena vás,
Zakaj sem vas pústil, planine!

Otok in Struga.

Noveleta.

Spisal dr. Ivan Tavčar.

Nekje na Slovenskem se vije precej mogočna reka mej širokim poljem. Hudobna voda je to! Kjer koli se zavije, zajeda se globoko v ilnato zemljo, ter napravlja peneče vrtince. Dolgočasno olšje jej senči bregove. Če pa se z dalje ozreš po tej vodi, zdi se ti, da je struga nalita s samim črnolom.

Prav pri bregovih raste loček, ali gleno in tista resnata, povodna trava, ki se sedaj vzdiguje, sedaj zopet k tlom potaplja, kakor bi s svojim nemirom hotela pokazati, da tudi njej ni po volji mokro stanišče v temnih valovih.

Tu pa tam se iz ločka vzdigne povodna ptica, ter leta, tužno kričeč, nad vodo. Le redko kje zagledaš ribo na vršini, samo, otožno, kot je vse otožno pri tej vodi. V globini pa preži tolsti som, ter se sedaj pa sedaj s hruščem zažene za svojim plenom.

Tik levega obrežja vleče se prašna cesta, polna črnega prahu. Polje ob strani je obdelano s koruzo, glavnim pridelkom nerodovitnej krajini. Vsak trenotek te srečavajo lačni obrazi; vsak korak se ti odkriva revščina in beraštvo. Če pa se nad taboj razteza še sivo, oblačno nebo, imaš občutje, kakor da si v kraji, ki sta ga ravnokar smrt in lakota s svojo grozo prepluli!

Iz širnega polja se omenjena reka končno zavije v ozko dolino. Tam pa je krajina prijetnejša. Črni gozdovi se na obeh bregovih do visokih gorskih grebenov razprostirajo, mej njimi pa napravlajo zelene senožeti, njive in vinogradi harmonične lise.

Ravno na istem mestu, kjer se reka skriva v dolino, postavili so naši predniki grajščini podobno poslopje. Od nekdaj so tu gospodovali mogočni in premožni baroni iz Struge, kakor so se po tem svojem, tik reke stoječem posestvu imenovali. Ali tedaj, ko se naša pripoved pričinja, je Struga skoraj podrtina. Njeno zidovje je razrito, odrgneno, rujavo-rudečkasto, in razpokano, da se je bati, da zleze poslopje vsak trenutek na kup. Na štirih oglih širocega grada tiče tanki stolpčiči, na katerih so strešice sumljivo nagnene, kakor da so se ti štirje stolpčiči napili kislega vina, in jih sedaj glava boli! Na dvorišči stoji kapelica, z visoko, kupli podobno streho.

Krog grajskih zidov rastejo koprive in druga taka slaba zelišča. Gadje in kuščarji imajo tu notri svoja selišča. Za poslopjem se po hribu navpik razteza vrt, ki je bil morda nekdaj čedno in okusno obdelan. Ali sedaj pogauja trava po peščenih stezah, in mesto rož in cvetja se šopiri trnje po gredicah. Kavke in sokoli, pod raztrganim ostrejšem gnezdeči, pojajo se nad poslopjem v zraku, ter s svojim kričanjem napravljajo nemir. Človek pa se malokdaj prikaže iz žalostnega tega dvora. Ali vendar je istina, da se je še stanovalo na Strugi. Ti pa, ki so prebivali v njej, pretrgali so bili uže davno vse vezi mej svetom in mej saboj.

Komaj četrt milje pod Strugo se dolina mahoma razširi. Sredi reke se očem odkrije precej velik otok, obrašten s smerekami, brezami in trepetlikami. Na tem otoku se dviguje ponosno poslopje, grad Otok. S svojimi stolpi in strmimi strehami je grad romantično krasen. Človeku, iz dalje to poslopje opazujočemu, pa se dozdeva, kakor da bi gledal ostanek iz srednjega veka, ki so ga mimo hiteči časi tu pozabili. In vsak trenutek pričakuje, da prijezdi iz visocega portala tropa svitlih vitezov, ali pa da se prikaže na balkonu v tesno obleko zavita gospica s širokimi, nagrbaučenimi rokavi.

Moderne naprave krog grada, lope in drevoredi človeka pač hitro v zdanjost pokličejo. In če umazani grajski hlapci s kletvinami tolste konje na vodo pripode, raztopi se takoj tudi romantika. Mimo Otoka pa se leno vali voda, globoka in zeleno-temna. Nekoliko čolnov je privezanih pod vrbovjem in po vodnej vršini se gonijo gosi, race in trije ali štirje mogočni labudje.

Lep kraj je to! In tem lepši se ti vidi, če si prišel na Otok mimo dolgočasne, podrte Struge!

I.

„Namen moj je storjen! Čemu naj mi je še to pusto življenje? In kadar imaš te vrste v rokah, pretrgana je uže nit mojega življenja! In sam jo bodem pretrgal, ter povrnil stvarnici svoje atome!“

„Moj Bog, če bi bil dobil žensko, kakor so je zaželele moči kipečega mojega srca! Ali ti, Ana, bila si moje prokletstvo! ti si tista teža, ki me vleče v pogubno globočino!“

„In ali si se le količkaj potrudila, da bi bila umela čutila moje duše? Vsak korak si mi ogrenila! In sedaj, ko se mi je življenja vsa sladkost odkrila, ko me vabi sreča od daleč, sedaj me

zopet ti z nerazvezljivimi verigami tiščiš k sebi! Vse sem pozabil in vsakemu sem odpustil! Samo tebi ne odpuščam! In na robu groba imam jedino to zavest, da te sovražim, sovražim!“

Grofinja Ana je vse to mirno prebrala, in z glasom, kakor da bi brala vsakdanje pismo ali pa račun svojega oskrbnika. Končavši pa je ponosno dvignila še vedno krasno glavo, ter dejala mrzlo:

„Eliza, kak fantast je bil to!“

Grofica Eliza pa ni odgovorila ničesar. Zamišljeno je trgala list za listom na leskovem grmu, ki je rasel tik klopi, na katerej sta sedeli. Ona pa se je razvnela:

„Kak fantast! In s sovraštvom do mene je šel v smrt! Ali Bog moj mi je na pričo, da mi to sovrašтво ne napravlja nikake skrbi! Sramoto je zapustil meni in svojemu otroku! Tako strašno sramoto! Da! tudi jaz ga sovražim, sovražim še sedaj, ko je uže davno razpadel v svojem grobu! In če se spominam tistega jutra, ko so ga tam doli konec otoka valovi bledega in z zeleno travo obvitega pripluli k produ, tedaj ga ni kota v mojej duši, kjer bi tičalo najmanjše milovanje do tega grešnika! Gospod Bog ga je udaril s pravično svojo jezo! In zaslužil je smrt, katero je storil!“

„In kako je vse to prišlo?“ vpraša Eliza, „grof Milan je bil vendar tako resen značaj!“

„Kako je to vse prišlo? Tisti romantični nagibi, kateri so napravljali, da je bil slab gospodar, slab zakonsk mož, slab oče svojemu otroku, ti nagibi so ga zapeljali, da je hladnokrvno prekorčil meje spodobnosti, ter postal slabši od najumazanejšega umazanih svojih hlapcev!“

„In kako je prišel v dotiko z ono rodbino?“

Grofinja Eliza je besedo „ono“ poudarjala. Potem pa še pristavila:

„Saj ste bili vedno v silnem sovraštvu z onimi iz Struge, če se ne motim!“

„V starem sovraštvu!“ odgovori grofinja Ana. „Tam gori nekje pod Strugo tiči sredi vode gola skala. In nekdanj se je stari baron zmislil, da je k tej skali privezati dal čoln, in da si je tam postavil leseno lopo. Stvar pa ni bila všeč grofu, Milanovemu očetu, ki je trdil, da je isto skalovje njegovo. Vnel se je prepir in potem dolga, dolga pravda. Ali končno so državni gospodje razsodili, da tista pečina ali tisti otok ni ne otoškega grofa, ne struškega barona, ampak jedino le last državna! Zapravdala sta mnogo denarjev, ali pripravdala

si samo strupeno sovraštvo! Struški pa je bil zvit lisjak, ter je tiste pečine kupil od države in jih dobil v svojo last. Potem je na njih postavil lesen stolp, na katerem je vihrala velikanska, bela zastava s črnim grbom gospodov iz Struge. In vsako jutro je priveslal k temu stolpu, ter časih tudi sprožil mala dva topa, s katerima je bil svojo trdnjavo oborožil. Stari naš grof pa se je jezil in penil, in naj bolj tedaj, kadar se je tisto streljanje do nas razlegalo. Z baronom iz Struge se nikdar nista pogledala več. In ko je nekega dne blisk v tisti stolp udaril, ter ga požgal in ga razdrobil, ni ta prigodljaj stvari čisto nič izpremenil. V grob sta nesla svoje sovraštvo!“

Na roko si nasloni težko glavo.

„Ali grof Milan je potem pozabil na isto sovraštvo, ter stopil s Strugo v tisto pregrešno zvezo, katera ti neznana ni!“

„In koliko časa je stvar tebi skrita ostala?“ vpraša Eliza.

„Bog ve koliko? Vselej, kadar je prišla spomlad, hotel je takoj iz mesta tu sem. In če nisem hotela, odšel je sam, ter me pustil z otrokom. Tu na Otoku pa je lazil ves ljubi dan po teh smerekovih gozdovih in pri tem je nekdanj staknil tistega revnega otroka. In menil se ni niti plemenite krvi, ki se je tudi po njenih žilah pretakala, niti starega njenega imena! Zapredel jo je v svoje pregrešne laži. Ker s Struški nikdar občevali nismo, ga ni poznala osobno. Tudi se je bila menda ravnokar povrnila iz samostana in sveta ni poznala čisto nič. Delal jej je vse mogoče in nemogoče obljube, ter jo kmalu imel v svojih pesteh. Končno jo je pripravil ob vse — menda še celo ob pamet! Oj to so bili strašni dnevi Eliza! Pomisli, ko se je to vse zvedelo! Ti ne znaš, kaj je trpljenje! Ti tega ne veš! Tudi jaz nisem vedela do tedaj!“

„In kako se je končno zvedelo vse?“ vpraša Eliza tiho.

„Zvedeti se je moralo! Sedaj je od tedaj kake dve leti. Spomladi smo bili prišli tu sem. Nekega večera sedimo ravno pri čaji. Milan je bil čudno raznemirjen in razburjen. Na vsako vprašanje je ostro odgovarjal. Kar pride sluga in pove, da hoče mladi baron iz Struge z gospodom govoriti. In v istini je takoj za slugo vstopil baron Konstantin iz Struge. Mlad človek je bil. Tedaj je bil ravno dokončal študije na univerzi, ter postal zdravilstva doktor, kakor so si mej zimo aristokratski krogi dopovedovali. Govorilo se je tudi, da ima čudno demokratične nazore. Jaz ga do istega večera nisem poznala. Tedaj pa je hipoma stal v sobi, bled in razžarjenega pogleda. Milan

je planil proti njemu, ter ga s silo vlekel iz sobe, in po stopnicah navzdol. Nekov kmet ja je potem videl ob vodi hoditi. Prepirala sta se in jezno kričala. Drugo jutro pa grofa ni bilo v gradu. Ali dva dni potem so valovi vrgli njegovo truplo tam doli na prod. In kakor mi je sedaj stvar jasna, končal si je sam svoje življenje!“

Nekoliko časa molči, kakor da bi ne mogla nadaljevati.

„Potem pa se je sodnija polastila reči in mladega barona iz Struge so zaprli in dejali, da ga je on pahnil v vodo. In pričela se je tista grozna pravda. Po časopisih so vlačili naše pošteno ime, celemu svetu pripovedovali ta „roman“, milovali mene, milovali mojega otroka, ter trgali čast starej, plemenitej rodovini. Najmanjša stvarica ni ostala skrita! Vse, kar so ti smerekovi gozdovi doživeli, vse je moralo na jasni dan! In pa še le tista javna obravnava, h katerej sem morala priti jaz in vsi moji strežaji! Vse se je trlo k obravnavi, ter vestno poslušalo, kako da je oženjeni grof iz Otoka snubil baroneso iz Struge. Oj to so bili trenutki! Barona pa so obsodili, da mi je umoril moža, ker so ga priče videle, da je pozno v noči hodil z grofom ob bregu, ter kričal in se prepiral ž njim. Ponosno je trdil, da je nedolžen, in s ponosom se je podal v ječo!“

Po kratkem premolku nadaljuje:

„Bil je v istini nedolžen, kakor to pismo priča. V poznej noči in malo trenutkov pred samomorom svojim je je pisal Milan v kmečkej koči. Drugo jutro je je prinesel otrok v grad, ter je izročil oskrbniku. Oskrbnik Igla pa je bil na vse jutro pijan in zamešal je list mej svoje račune, ter pozabil nanj. In še le čez dve leti smo ga dobili. Barona so takoj izpustili in pred nekoliko meseci je prišel v Strugo nazaj. Dobil je podrt dom. Stari baron je bil še pred obsodbo nagle smrti umrl, in dekle je zblaznelo, kakor mi pripovedujejo. Vsem pa so postavili nekakovega kuratorja; zemljo so dali v najem, spodili družino, prodali živino in denar zaračunili Bog vé kam. Oglašali so se tudi dolžniki, in gospodarili, da je bilo groza. Sreča je, da ima rodbina nekov denarni fideikomis, katerega se dotakniti niso mogli. Mladi živi sedaj sam za sé, lazi po gozdovih in smrdljivih kmečkih kočah, ter zdravi umazane bolnike. Nikjer ga videti ni! Olikano družbo sovraži, ter se je ogiblje. Žalostno življenje!“

Razsrdila se je, ter zmečkala list v roki:

„In to, to vse je zakrivil ta človek! In meni očita moje obnašanje! In še iz groba me sovraži! A tolažim se, da ga je uže dohitela pravična božja jeza!“

Molčé je zrla potem tija pred se. Eliza pa je dejala mehko:
 „Hladno je! pojdive v sobo! In tudi mrak uže nastaja!“

Vstali sta, ter odšli z vrta. Pri klopi v leskovi grm pa se je usedel slavec, ter zapel žalostno pesen o nesrečnej svojej ljubezni. Voda pa je šumela mimo, ter s šumenjem morda pripovedovala drobnej ptici o nesrečnej ljubezni, zavoljo katere si je nekdaj grof Milan končal sam svoje življenje.

(Dalje prihodnjič.)

Glasniške postave in njihove premembe značijo dobo v zgodovini jezika in naroda.

Spisal J. Šuman.

Stari Slovenci in dendenes Čehi, Poljaki, Rusi, gornji in spodnji Srbi govoriyo: prinesi mi vody, imate ryby; enako govoriyo tudi Bulgari: dobri-te kravi. Toda mi Slovenci, Hrvati in Srbi imamo obliko vode: prinesi mi vode, imate ribe, dobre krave. Rodilnik jedninski, imenovalnik in tožilnik množinski ženskih samostalnikov na **a**, enako množinski tožilnik možkih samostalnikov smo namreč v novi slovenščini posneli po izgledu mehkih debel, t. j. kakor ima duša v roditelju tudi že v stsl. dušę, enako so se po tej sliki zravnila tudi trda debela. Tako je postala oblika vode iz vodę po sliki in obliki dušę.

Ta trditve se daje dokazati. V dokaz služijo goltniška debela, n. pr. roka; roka ima v stsl. v roditelju itd. rąky, v nsl. roke iz rokę po sliki dušę. Da bi oblika roke bila stara in iz one dobe, v kateri so bile glasniške postave še obstoječe, imela bi se navedena oblika glasiti ročę, a nikakor roke, kajti **k** se je pred ę omehčeval, primeri otroče otročeta iz otročę. Isto velja o goltnikih **g** in **h**, n. p. noga noge iz nogę mesto nogy; muha muhe iz muhę mesto muhy; tako tudi pri možkih samostalnikih tožilnik množinski volke iz volkę mesto volky stsl. vląky, roge iz rogę mesto rogy, duhe iz duhę mesto duhy. Da so se goltniki **k g h** ohranili pred ę, iz tega smemo sklepati, da stoji ta ę mesto y, ki je bil trd glasnik; oblike roke noge muhe volke itd. so tedaj mlade in spadajo v ono dobo, v kateri so

glasniške postave počele umirati. To se je godilo po staroslovenski dobi in vsled vpliva nemškega jezika. Pred tem vplivom namreč slovanska usta neso izgovarjala ni ke ali kę, niti kĕ ali ki, ampak le ka ko ku ky in kъ. Z drugimi besedami: v slovanskih ustih so se goltniki pred glasniki a o u in ь držali, pred ostalimi glasniki pa mehčali; primeri γέρονος in žerjav, γέλος in želva, κεί-μει in po-či-jem, reko in rečeš itd; primeri latinski caecus (beri caekus) a caeci. Misliti je, da smo se iz nemških ust navadili goltnike tudi pred mehкими samoglasniki izgovarjati in jih dendenes izgovarjamo v tujkah in domačih besedah tam, kder stoji e mesto ь ali i mesto y, n. p. keber, kešica, kebelj; kedaj, kesno, kečka, kehnoti, geslo, henjati; ki, kij, kila, kis, kita, gizda, gibati, hitati, hirati itd. Še dendenes stoji v domačih besedah goltnik le pred izvirnim y, ki ga v pisavi zaznamujemo pomankljivo z mehkim i. To pravilo je v korenskih in besedotvornih slogih brez izjeme. Zato gizda iz gyзда, hiša iz hyša, bog in boginja iz bogynja; celo knez in kneginja iz knegynja. Iz istega vzroka stoji kesno mesto kъsno, kehnoti mesto kъhnoti in je ta pomlajeni e brez dvoma različen od vseh drugih in se izgovarja zadi blizo golta, mehki e pa predi blizo zobi. Tako v korenskih in besedotvornih slogih. Inače je v sklonskih končnicah. Tu se omenjeno pravilo zgubiva, ker govorimo pravilno otroci, pa tudi nepravilno z otroci mesto pravilnega z otroki iz otroky; enako veliki mož, velikih, velikim, velikima, velikimi iz veliky, velikyh, velikym, velikyma, velikymi; toda nepravilno pri velikem mesto velicem iz velicēm primeri stsl. velicĕ-jemъ, veliki možje mesto velici možje primeri stsl. velicii, velikej ženi mesto velicej ženi.

Pravilo mehčanju je namreč, da se goltniki mehčajo pred e i in ь v nebniike, pred ě pak in pred takim i, ki je postal iz ě, mehčajo se goltniki v sičniike, n. p. cĕl primeri nemški heil, gotiški hail-s, sanskrtski kaljas; recite, stsl. recĕte (rĕcĕte), primeri grški λέγοιτε; volci, stsl. vlĕci iz vlĕcĕ, primeri grški λύκοι. Grškemu οι odgovarja slovanski ě, ki pa se rad slabi v i; zato stsl. še recĕte, nsl. pa že recite, stsl. na potocĕ nsl. na potoci, stsl. na potocĕhъ nsl. na potocih; toda stsl. in nsl. vlĕci in volci iz vlĕcĕ, kakor grški λύκοι svedoči; enako tudi nĕsem in na zahodu nisem, nĕsi na zahodu nisi, nĕ iz stsl. nĕstĕ na

zahodu ni, hrvatski nije, ker dolgi ě pišejo ije, zato nedosledno ju krivo nij; němam na zahodu nimam itd.

Ta samoglasnik i postavši iz ě kaže svoj značaj po goltnikih, katere omehčuje v sičnike. Pa tudi tu se omehčanje opušča in naučili smo se od sosedov goltnike izgovarjati tudi pred samoglasnikom ě in onim i, ki ě nadomestuje. Tako govorimo tudi otroki mesto otroci, ob potokih mesto ob potocih stsl. potocěhъ, na nogi, pri muhi, Vlahi stsl. Vlasi; velikega, drugega, suhega, na zahodu tudi velicega, družega. Oblika velikega česki velikého je postala iz velikajega; toda krčenje spada v ono dobo, kder je omenjeno pravilo uže umrlo, kajti sicer bi govorili sploh velicega, kakor se govori na zahodu slovenskega jezikokroga. Obe obliki velikega in velicega sta vsaka za se dokaz, da se imamo pri njuni razlagi opirati na sestavljeno sklanjatev velika-jega, kajti oblika velikega s svojim ohranjenim goltnikom kaže, da je v podstavni izvorni obliki stal po goltniku trdi samoglasnik, ki je ostal tudi po krčenju proti glasniškemu pravilu; oblika velicega pa kaže, da je skrčeni e po izviru ě, ker le ě omehčuje predhodne goltnike v sičnike; da bi bila oblika velicega po zaimenski sklanjatvi napravljena, tedaj po obliki vsega, kder je prosti odprti e (jesti), onda bi se goltnik mehčal v nebnik, kar pa se ne godi. Pač pa so se besede tacega kacega vsacega, ki se glasijo na vzhodu in v stsl. takoga itd. prevrgle iz zaimenske sklanjatev v sestavljeno.

Ob besednem koncu se po tem takem znebijamo glasniških pravil; oblike se olehčavajo, jezik postaja prostejši, jednoličnejši, obilnost oblik se zgubiva, in pri tem ravnanju se celo stare glasniške postave v nemar puščajo. Če so stari sklanjali duša dušę ter ryby, ugaja nam mlajšim enako sklanjati duša duše in riba ribe. Če ima duša v rodilniku itd. duše, zakaj bi ne imela tudi riba in roka tako. In ker smo pozabili vzrok, zakaj ima duša dušę, pozabili smo tudi posledek sklonske končnice ę, ki bi ga imela učiniti na predhodni goltnik in govorimo zato: ima bele roke, kakor pravimo duše, dasi bi se imel k pred ę omehčati. Ker se k ně omehčal, zato je ta oblika neorganična, t. j. ona ne stoji na tleh slovanskih glasniških postav. Na dalje, ker so se te postave pred razvile in poznej v nemar puščale, a ne na opak, zato smemo sklepati, da je ta oblika mlajša, da spada v dobo po staroslovenščini. Če se te oblike nahajajo že v Brižinskih spomenikih pomešane z onimi na

y, iz tega sledi, da se je, že takrat začel kazati nemški vpliv na naš jezik. Ker so pa v Brižinskih spomenikih oboje oblike na y in ę rabljene, iz tega sledi, da smo Slovenci nekdaj oboje oblike imeli, ravno tako kakor staroslovenščina in ostali slovanski jeziki. Še dendenes imamo ostankov. Miklošič ima primere v slovnici III² stran 138. za ženske, 134. za možke samostalnike, 161. za sedanjikove deležnike. Nekteri slučajji, ki so še med narodom shranjeni v frazeologičnih izrazih, še neso pobrani. Letos n. p. v šolskih praznikih sem čul v Slovenskih goricah izraz: v zvedi priti t. j. v izvědy priti, kakor pravijo v ogledi iti, t. j. v oglědy iti.

Iz te prikazni, da mi Slovenci in Hrvati in Srbi ta staroslovenski y nadomestujemo s samoglasnikom ę, sklepa Šafařík v svojih starožitnostih slovanskih, da mi Slovenci nėsno potomci in najbližnji sorodniki starih Slovencev, za ktere sta sv. Ciril in Metod sv. pismo predstavila in liturgijske knjige spisala, ampak da so ti potomci *Bulgari* in mi Slovenci smo prišli iz zakarpatskih dežel, kakor Hrvati in Srbi, ker smo si v jeziku s Hrvati in Srbi jako blizo, posebno pak, ker imamo ž njimi vred te oblike na ę mesto y. Ima še Šafařík za svojo trditev tudi drugih dokazov: nektera krajna imena, osebna imena na -ic in ime Dudleipa. Pa vsi ti dokazi so menj važni in se dajo inače presoditi. Krajna imena n. p. se povsodi ponavljajo, kder Slovani bivajo; imena na -ic, ki so vzeta iz Anonyma Solnograškega, piše Majciger, ki je ta imena in cel Anonymov spis zgodovini sv. Cirila in Metoda pridjal, v našem jeziku na -ec; ime Dudleipa, ki shranjuje skupek dl, ničesar ne dokazuje, ker se dl nahaja tudi na Slovenskem in sta obliki predla in prela obe v navadi. Ostal je tedaj najvažniši dokaz za Šafaříkovo mnenje, da smo mi Slovenci prišli kakor Hrvati in Srbi iz zakarpatskih dežel, dokaz skupnega glasnika ę na onem mestu, kder imajo drugi Slovani y. Ta dokaz po tem takem tudi pade, če je, kakor se meni zdi, dokazano, da so oblike roke ribe vode itd. mlajše in so postale po staroslovenski dobi in po sliki duše iz rąk ę mesto rąky.

Ker sem že omenil Šafaříkovo mnenje o naseljevanju slovenskega naroda, naj še ob koncu pristavim Miklošičevo mnenje o tem prašanju. Miklošič sodi o tem prašanju tako. Slovenski narod je ono slovansko pleme, ki je bivalo v šestem stoletju na levem pobjržu spodnje Donave in je Prokop imenuje Σκλαβηνοί, Jornandes Sclaveni;

en del tega plemena je ostal na svojih sedežih v Daciji, ti so dakovski Sloveni, njih ostanki so bivali tam še do začetka sedanjega stoletja, sedaj so porumunjeni; drugi del se je selil na jug in je dobil pri inorodnikih svoje novo ime po Bulgarih, ki so bili se poznej priselili in se s časom v Slovenih zgubili, bili pa so Bulgari s Huni in Turki soroden narod, med seboj se bulgarski Sloveni še dendenes imenujo Slovene, tujci jim pa pravijo, da so Bulgari; tretji del se je naselil v Panonii in tje do Karpatskega podnožja, ti so panonski Sloveni in v njihovem jeziku sta pisala sv. Ciril in Metod, sedaj je ta slovenski del razun ogerskih vzhodno-štirskih in hrvatskih Slovencev ter Slovakov pomadjarjen; šterti del je prišel proti zahodu do planin in se naselil na noriških planinah in dolinah čez celo sedanje Štirsko, celo Koroško, gornje in spodnje Avstrijsko, vzhodno Tirolsko, Kranjsko, Istrijo in staro Liburnijo; ta oddelek smel bi se imenovati noriško-slovenski, navadno pa se imenuje dendenes prosto slovenski narod in jegov jezik slovenski ali novo-slovenski v razliko staroslovenskega. Slovenci smo tedaj po tem mnenju, ki je zagovarjajo najiminitnejši učenjaki, potomci noriških in panonskih Slovenov, najbližnji sorodniki Slovakov, ki se sami še tudi imenujejo slověnsky narod in svoj jezik slověnsky kakor mi, nadalje sorodniki bulgarskih Slovenov in izumrlih dakovskih. V Trubarjevih in Dalmatinovih knjigah se ime Sloveni in Slovenci pomešano rabi.

R à k.

Spisal Fr. Erjavec.

Vsi pójte rakom žvižgat,
Lažnjívi prátikárjti,
Lažnjívi zvézdoglédi,
Vreména vi proróki!

Preširen.

Vse nižje živalstvo, ki v brezmejnem številu in v neizerpnej raznolikosti životari po suhem in po mokrem, menda néma živalice, ki bi bila populárnejša od raka. Pri nas vsaj pozna ga vsak samosrájčnik, izvzemši morebiti kacega bosopétega Kráševečka, ki še ni videl druge vode, nego domače vasí umázani kal. Temu bi mogel kdo ugovárjati, da brezsrájčniki in bosopetci nikoli in nikjer némajó besede, vsaj veljavne besede ne. To je živa resnica, katere

nobeden pámeten človek. ne bode pobijal, toda raku so do imenitnosti pomogli možjé, učeni in modri možjé. Kdo bi htel tajiti, da pokojni profesor Metelko ni bil učen in moder mož? In ta učenjak, ki je Slovincem v nemškem jeziku spisal slóvnico slovenskega jezika, ta učenjak postavil je za uzor „raka“, da bi pokazal, kako gré sklánjati moška imena. Kaj menite, to ni kar si bodi! Toliko in toliko imen je bilo možu na izbér, a nobedno mu ni bilo po volji. Raka si je izbral, gotovo ne brez dobrega premísleka.

Sicer néمامo vse gotóvosti, da li je bil „ràk“ Metelkova izvirna misel. Vsacemu naobraženemu Slovincu je znano, da so se uže pred Metelkom slovenski slovníčarji ukvarjali z delom, o katerem je težko reči, ali je mánj koristno ali bolj nehvaležno. A kraj vse nehvaléžnosti število teh mož vendar ni takó neznatno, kakor bi se morebiti komu zdelo. Prav zato je tudi mogoče, da je uže kdo drug pred Metelkom imel to srečno misel, posaditi raka na to častno mesto. Pravimo: mogoče je, a poróštva za to nikakor dati ne moremo, ker odkrito izpovemo, da so nam vse te slóvnice, naj si jih je rodil Bohorič, oče Marko ali Kopitar, znane zgolj po pisáteljevem imenu. Pa če bi se tudi dalo prerékati Metelkovej izvírnosti glede raka, to vendar njemu samemu — raku namreč — slave zmanjšati ne more, dà, mogle bi mu jo samo povéčati.

Mnozemu bi vsled tacega počéščenja vzrastel greben, ta in óni bi se ponašal s tako slavo. Ràk pa nič. Niti vredno se mu ne zdí, da bi se o tem govorilo. Zná se mu, da je razvajen, kar se dostaje slave. Kaj če tudi slava maloštevilnega slovenskega naroda njemu, katerega je uže stari svet v zvezde koval. Pa kaj govorimo: stari svet! Kaj ga ne slavi še dandenès ves svet, stari in novi, kolikor je dolg in širok, svet namreč? Saj vemo vsi, da se rak sveti mej zvezdami. In ne samo takisto mej zvezdami, mej tistimi malimi, katerih razven kacega zagrizenega strokovnjaka zvezdogleda morebiti nobeden po imenu ne pozná. Nikakor ne! Rak je vzet mej nebeška znamenja. Pomisli, mej znamenja nebeška! Ali veš, koliko jih šteje učeni svet? Tega vprašanja skoro ni bilo treba staviti, ker vsak pošten Slovenec, če tudi brati ne zná, ima „pratiko“ v malem prstu in ta ga učí, da je teh znamenj dvanajst. Nič več in nič mánj. In rak je mej njimi. Zraven nam je pa še pomisliti, da néma vseh dvanajst znamenj živalskih imen. Samo sedem je taci, na vsem nebu. In poleg leva, ovna in bika je tudi ràk v tem številu! In vsaka

prátika, bodi si vélika ali mala, prava Blaznikova ali ponarejena Kleinmayrjeva, vsaka naznanja leto za letom natanko, katerega meseca in katerega dné stopi solnce v rakovo znamenje.

Ali vsa ta slovécina raka ni pokvárila, kar se drugim tako rado primerja. Napuha in ošábnosti temu poštenjakoviču ni smeti očitati. Pristojno in moško se pač vede, ter se rád daje prav na široko. Zná se mu, da čuti svojo vrednost in, dasi ni pregostobeseden, luči svoje modrosti vendar ne stavlja pod polovnik, temveč jej dá svetiti, kadar se mu ponudi ugodna prilika. Prijatelj moj dragi, če si kedaj bral „Ježo na Parnas“, uveren sem, da rad prikimaš tej sodbi. Človek se čudi in strmi, ko posluša modrost njegovih ust. Takoj o prvem nastopu preloputne sè svojo modrostjo vse k ježi zbrane tekmece. Kako uže pravi? A da!

Tovarši moji! kdor kaj veljá,
Brez uma besede iz ust ne dá,
Zatorej se mislim mirno v kráj
Brez besedovanja umakniti zdaj.

Potem pa še oblastno in zadovoljno pristavlja:

Pri nas je sicer vse drugači,
Pri nas pod vodó le rak junači.

In nadalje, kakó samosvestno in odločno — dasi uljudno — odklanja komárjevo grajo:

Ne uči ti mene, ljubi moj brat!
Kdor ima razum, sam zná se vesti,
Kdor ima izvirnost, vprašal ne bó,
Kaj vaša vodila mu zapovedó.

To je korenika! To je mož, kolikor ga je pod košem. Takó se govori! Kaj tacega človek rad sliši. Komár umolkne. Kaj bi se tudi dalo na to odgovarjati? Ti pa, o človek! pojdi in uči se od raka, kakó veljá šoperniku sapo zapreti.

S tem smo — takó vsaj ménimo — rakovo imenitnost dovoljno osvetili, in skrajni čas je uže, da se ozbiljno lótimo posla. Nakánili smo namreč opisati raka in njegovo dejanje in nedejanje pod vodó, njega vesele in žalostne ure. Sicer nam ta ali oni morebiti poréče: „tega ni prav nič treba; rak bodi velik in poln, tolst in okusen, za vse drugo nas ni nič briga. In pa, ali niste zgoraj sami rekli, da pri nas vsako dete zná raka? Pustite nas torej na miru ž njim! Ali mu morebiti hočete pretípati srcé in obisti?“

Za sedaj dajmo mir sreč in obistim. — Prijatelj moj ljubi! tebi bi se gotovo hudó zaméрили, ako bi samo posúmňjali, da li raka poznaš ali ne. Zaméрили bi se ti uže zaradi tega, ker si v svojem društvu znán, da ga najhitreje in najčisteje umeješ izlúščiti, in sicer ne brez neke posebne spretnosti. No, pri vsem tem ne vémo, ali ne bi prišel v majhno zadrego, ko bi te kdo kar iznenada in ostro povprašal, koliko nog ima rák. Nam se močno dozdeva, da bi mej desetimi také vprašaniami njih pet bilo v škripci zaradi odgovora, a od ostalih petih ne znamo, če bi dva isto odgovorila. In to pri vsem tem, da raka pri nas pozná vsako dete.

Koliko nog ima rak?

Poslušajmo!

V srbskeji narodnej pripovedki psújeta se rák in žaba. Po Martin Krpanovem, ali prav za prav po vodilu ranjcega Jarnejka na Golem, nista se tudi ta dva prepirača pítala s pogačo, temveč ométala sta se z najgršimi psovkami, kar si jih je mogel kdo izmisliti. Mej ostalim reče žaba ráku: rače sedmokrače! Po tem bi rák imel sedem nog. Sedem! To bi bilo vendar čudno! Liho število nog! Kolikorkoli živalij poznamo, vsaka ima noge lepo na pare. Samo rák da bi jih imel sedem? Ne, to se nam ne zdí verjetno. Najbrž psujoča žaba v hipci največje razdraženosti ni prav pomislila. Mogoče pa tudi, da je htela le na sploh reči, da ima polno nog. — Takó tedaj srbska žaba.

Preglejmo sedaj kaj družega.

Legenda „Vrtčev“ neimenovan pesnik „otročjih iger v písencah“ poje:

Blato gaziš, kakor rák,
Kadar leze osmokrák,
Nese lačen v žabji grád
Spređaj klešče, zadaj vrat.

To se nam zdí resnici bolj podobno. In vrhu tega se te vrstice beró nekam lahko in ušesu prijetno zvoné. Rák bi tedaj imel osem nog, jedno več, nego v srbskeji pripovedki. Vse bi bilo prav, ko bi le pésnikom mogli v tacih prozájičnih réčeh dati popolno vero. Nam navadnim pozemljakom, ki pot svojega življenja peš krevsamo, zdé se ti ljudje večkrat nekako vihrávasti, ki več leté po zraku, nego hodijo po trdej zemlji. Zato jih svet v tacih suhoparnih réčeh ne pozivlje rad na svedočanstva, ker jih ima na sumu, da vidijo časi več, časi manj, nego drugi vsakdanji človeki.

Tedaj zopet ne vémo, na čem smo. Vsiakako ne bi bilo nápačno, ko bi si poiskali še kacega treznejšega poróka.

V notranjem Kranjskem je majhen trg. Do imena nam ni. V tem trgu je pred leti živel gospodar, ki je s krómo in majhno kupčijo pošteno redil sebe in svoje. Necega poletnega dné se primeri, da mu pride v hišo tujec Nemeč v gospodskej suknji ter si ukaže prinesiti jela in píla. Priljudni krčmar nosi na mizo, kar zmore klet in kuhinja, in streže gospodu, kakor je sploh imel navado, bodi si gost ták ali ták.

Ko si je potni gospod dušo uže doberšno privezal, spomni se krčmarica, da ima v kleti še nekaj lepih rakov.

„Vidiš, kakó sem pozabljiva!“ obrne se gospodinja k možu. „V kleti je še nekaj rakov v koprivah, pa ne, da bi se bila prej zmisllila na-nje. Ponudi jih gospodu!“

„Rak! rak!“ ponavlja gospodar počasi ter si tère razorano čelo. „Kakó neki se ta žival imenuje po nemški? govóri mož bolj sam v sé, nego svojeje zakonskej družici, o katerej je vedel, da mu v tej stvari ne more pomoči.“

„Ti vsaj moraš to vedeti, saj si malo mánj nego pol večnosti v cesarskej službi nosil suknujo belo in sem tako dolgo morala čakati na te, da sem malo ne ostarela. Toliko si se menda v dolzih letih naučil némščine, da bodeš znal gostu raka ponúdiť.“

Mož ni dalje poslušal, šel je iz kuhinje in je razmišljal svoje misli. Pri vojacih se je pač nemškovalo na vse pretege, in ujela se je raznokaka beseda, ki je potem pri tej ali ónej príliki dobro služila, če tudi ne češče, pa vsaj vsako sedmo leto. Ali sedaj se je uže mnogo tega izkadilo iz sive glave, in kdaj je živ krst pri vojacih slišal kaj o racih? Nikdar nič!

Mož stopi za hišo, pomakne si klobuk na čelo, položí roke na hrbet in koraka zamišljen gori in doli, kakor je imel navado vselej, kadar je premišljal kaj posebnega.

Za nekaj časa popravi si klobuk in nekako zadovoljneje gré zopet v hišo k tujcu, upre se z obema rokama ob mizo ter vrže gostu v obraz besede: „nóh bós binčens?“ (Ali še kaj želíte?)

Tujec ga na to povpraša, kaj bi mu mogel še dati.

„Pěfélens zěr šene rake?“

„Was ist denn das?“ (Kaj je to?)

„Rake zajn klajne fiher, hat file file fusen, rote mondur, šnajdermajster, carukmarširt.“

Ne vé se prav, ali je Nemeec razumel, kaka zverina je to, ali resnica je, da ga je popadel silen sméh. Mož se je smejal in smejal držé se z obema rokama za trebuh in da so mu solze oči zalivale. Našemu krčmarju s prva ta ^{zelo smehovit in zloben} objesten smeh ni bil nič po gódu. Malo je manjkalo, da ni bradača, ki se mu je takó nespodobno v zobe režal, zgrabil za vrát ter ga vrgel pod hišni káp. Toda o pravem času še opomnil se je svojega stanú in nepláčanega računa. Zdajci se začne tudi on smejati, ne vé se, ali sebi in svojej nemščini, ali smejayemu gostu, ali slanemu računu, ki mu ga bo naredil. In smejala sta se oba takó od srca, da je prišla gospodinja iz kuhinje na prag gledat, kaj imata.

Hipoma pa zablisne nekaj na krčmarjevem obrazu in mož si s kazalcem desne roke potrka na čelo, v znamenje, da se mu je v glavi zasvetila dobra misel. Hitro se obrne, skoči v klet in prinese v vsakej roki lepega raka. Na to iz nova sméh, kateremu se je sedaj še žena pridružila.

Kaj se je godilo dalje, nas ne zanima, in to tem mánj, ker nas je tudi ta pôrok pustil na cedilu. Trezen mislec je res in tudi pameten bi bil za silo ali kaj, ker raku nikoli ni nóg preštel. To sicer vé, da jih ima mnogo, vsaj mnogo več, nego kakeršnakoli druga žival, ki se deva v lonec. Ali s tem nam ni ustrezno.

(Dalje prihodnjič.)

O fotofonu.

Spisal dr. Ign. Klemenčič.

Glavna podlaga napredku v prirodoslovji je poskús (eksperiment). Z njim vprašamo prirodo neposredno, kakó in po katerem zakonu se ta ali óna prikazen vrši. Dokler prirodoslovci niso poznali to podlage, napredovalo je prirodoslovje le počasi in samo v tistih strokah, v katerih jim je uže vsakdanje življenje dajalo priliko mnogokrat opazovati prirodine prikazni; tako statične in astronomične, o katerih so uže stari Grki imeli precej znanja. Oni so sicer opazovali tudi električne prikazni na drgnenem jantaru, a to je bilo tudi vse, kar so vedeli o tej sili, in ko bi bil Galvani živel za starih Grkov in bi bil uže tedaj slučajno opazoval jednako prikazen, kakor

leta 1789., gotovo bi bila ta opažnja tako dolgo osámljena ostala, kakor ona na drgnenem jantaru.

A v osemnajstem stoletji bile so razmere drugačne. Slavni Gallilei uvédel je v prirodoslovje poskús, ustanovil nauk o gibanji in dal svojim naslednikom navodilo, kako naj opazujejo prirodo. Na prvi videz nezatna prikazen Galvanijeva dala je Volti povod raziskavati novi vír vzbujanja elektrike; s pomočjo poskusov širilo se je znanje o elektriki bolj in bolj; marljivi prirodoslovci pazili so na vsako malenkost ne oziraje se na praktično pomenljivost svojega uspeha in spravili so na dan celo vrsto empiričnih zakonov, katere so potem drugi možjé zopet porabili na različne načine v korist vsakdanjemu človeškemu življenju. Vednost o elektriki napredovala je orjaškim korakom in ravno v zadnjem smislu, da so se namreč teoretično proizvedeni zakoni prirodi in opazovana svojstva prvin skušala uporabiti v praktičnem življenju, ponašati se sme najnovejši čas z nepričakovanimi uspehi. Sem spadajo dynamo-električni stroji Siemens-ovi, Hughes-ov mikrófon, Graham Bell-ov telefon in njegov fotofon, o katerem je poročal meseca avgusta 1880. v XIX. letnem zboru ameríkanske družbe za pospeševanje vednostij v Bostonu.

Leta 1877. slišal se je po Evropi prvi glas o t e l e f o n u, novem aparatu, ki bi imel izpodriniti telegraf, ker je gotovo ustni pogovor v daljavo, kakeršen je s telefonom mogoč, bolj praktičen, nego pismeni po telegrafu. In čudno; dasiravno je bil uže Nemeec Reiss okolo leta 1860. s svojim telefonom (ki je pa po sestavi različen od Bellovega) pokazal, da se dadé električnim potem godbeni glasovi v daljavo pošiljati, je bilo še vendar mnogo veščakov, ki prvemu poročilu niso verjeli. A ko se je priprosti aparat sam pokazal v Evropi ter pokazal kaj zamore, potem se ve da nastalo je mej veščaki in neveščaki splošno začudenje. Sedaj je telefon v praktičnem življenju ameríkanskem popolnoma udomačen. V večjih mestih ameríkanskih in tudi evropskih rabi se jih na tisoče, ki so pa različno spremenili svojo podobo. A tudi vednost posluževala se ga je uže večkrat uspešno; in ravno pri takej priliki nastala je v Graham Bell-ovej glavi ideja o f o t o f o n u, katero je v minulem poletji z velikim trudom izvel in pokazal. Bistven del fotofonov pa je telefon, naj tedaj najprvo tega v kratkem opišem.

Na permanenten (jeklen) magnet postavljen je mali valjar (cilinder) iz mehkega železa obdan z več sto ovinki tankega bakrenega dratú. Prostemu koncu železnega valjarja nasproti, še ne 1^{mm} od

njega oddaljena je železna ploščica. Jekleni magnet magnetizuje železni valjar, ta pa vpliva potem na nasproti stoječo ploščico ter jo vzdržuje v stanju mehanične napetosti; če jo tedaj sè silo približujemo ali oddaljujemo železnemu valjarju, vzbuja to v njem reakcijo, koja obstoji v tem, da se njegov magnetizem ponižuje ali povišuje. Vsaka prememba valjarjevega magnetizma pa vzbuja v sklenenem ovitem dratu sebi razmeren električen tok. Narobe vrši se prikazen, ako vpeljemo od zunaj električen tok v oviti drat. Ta tok predružači valjarjev magnetizem in to vpliva zopet na železno ploščico tako, da se valjarju približuje ali oddaljuje.

Vzemimo si dva tva taka aparata in sklenimo ja tako, da mora vsak električen tok vzbujen v jednem krožiti tudi v drugem, tedaj se bode vsako gibanje ploščice v prvem telefonu ponavljalo tudi v drugem. Ako prouzočajo gibanje ploščice /zvočni valovi človeškega glasa, potem mora tudi ploščica v drugem telefonu posnemati to gibanje ter v svojem obližji vzbujati zvočne valove, ki jih uho poslušajočega spozna kot glas govorečega v prvi telefon. *)

S tem aparatom mogoče je govoriti na veliko daljavo samó da se ta prepreže z vodilnim dratom, s katerim se sklepata telefona v skupni vodilni krog.

Zapomnimo si tedaj, da vsak električen tok, ki nastane v dratu okoli valjarja ovitem, prouzočuje gibanje železne ploščice. Jednaki učinek ima tudi vsako oslabiljenje ali ojačenje tokove moči. Vzemimo si sedaj samo en telefon in sklenimo ga s kako stanovitno galvanično baterijo v vodilen krog, v katerem naj se nahajata tudi dva kosa posebnega z živim srebrom napojenega oglja, ki ležita jeden vrhu drugega in se rahlo dotikata. Potem kroži tok na pr. iz baterije skozi ogelj in telefon zopet v baterijo nazaj. Tokova moč ostane si jednaka, dokler ne spremenimo baterije (elektromotorične sile) in vodilnega upora v krogu. Ogelj spada mej dobre prevodnike in ima čudno svojstvo, da menjuje svojo prevodljivost, ako se stiska. Stisnimo ogeljna kosa v gori omenjenem krogu, s tem predružačimo ogljevo prevodljivost, vrhu tega bolj ali manj rahlo dotikanje ogljevih kosov, ki tudi vpliva na krožni upor, predružačimo tedaj tudi krožni upor,

*) Tako razlagal si je Graham Bell sam vršenje v telefonu in z njim strinjala se je prvi čas velika množica veščakov. A pozneje pokazalo je nekaj poskusov, da to razlaganje ni popolnoma veljavno, in nastalo je drugo, o katerem mi pa tu ni mogoče govoriti.

tokova moč se izpremeni in v tem trenutku se tudi ploščica v telefonu gane. Ako se ponavlja to stiskanje mnogokrat v jednej sekundi, potem mora slišati uho blizu ploščice glas. Znamenito je, da uže pritisk zvočnih valov na ogeljna kosa zadostuje, da se menja krožni upor. Ako tedaj govorimo proti oglju v telefonovem krogu, nastane ploščično gibanje, ki naš govor ponavlja. Takov je v principu Hughes-ov mikrofون.

(Konec prihodjič.)

Preširen v Nemcih.

Spisal Fr. Levce.

Ko sem pred nekoliko meseci v slovenskem dnevniku oznanjal Samhaberjeve „Preširenklänge,“ izrazil sem željo, da bi knjiga zaradi svoje elegante vnanje oblike in prave pesniške vsebine v Nemcih našla mnogo kupcev ter pridobila našemu prvemu pesniku mnogo čestiteljev. Veseli me povedati, da se je ta želja popolnem izpolnila. Čitajoče občinstvo nemško sprejelo je v obče Samhaberjevo knjigo jako prijazno. Slovenci pač s Samhaberjem niso bili popolnem zadovoljni, kajti prelagatelju se marsikaj ni posrečilo; a pomisliti je, da prevod nikoli ne doseza izvirnika in tudi, ko bi sam Bodenstedt ponemčil nam Preširna, uverjen sem, da bi slovenskim čestiteljem pesnikovim mnogo stvari ne ugajalo. A vsaj to moral je vsak izmed nas priznavati, da mej vsemi dosedanji prelagatelji Preširnovimi je vendar Samhaber še najsrečnejši, najboljši.

Tem prijaznejši odziv našla je knjiga v Nemcih in — kar je treba poudarjati — v neavstrijskih Nemcih. Da so „Laibacher Ztg.“ „Agramer Ztg.“ in praška „Politik“ Samhaberjevega Preširna spodobno omenjale ter priporočale, to ni nič posebnega; tudi to je doumno, da je „Linzer Ztg.“ prinesla o Preširnu pet dolgih feuilletonov ter da se je vsled tega na zgornjem Avstrijskem Samhaberjeve knjige mnogo razpečalo; ravno tako preprijaznega priporočila v Rosseggerjevem „Heimgartenu“, v dunajskem „Weltblattu“ in graškej „Tagesposti“ ne bodem obširneje omenjal, in sicer zategadelj ne, ker so drugi večji dunajski listi ogledovali knjigo od politične strani ter jo zategadelj samo čisto kratko naznanjali ali pa prezirali. Saj so se celó v Ljubljani od neke strani Samhaberju podtikali — politični nameni!

A velikega pomena se mi zdi, da so znani nemški pisatelji in vplivni nemški časopisi zunaj v nemški državi veselo pozdravljali našega pesnika v Samhaberjevem prevodu, osobito ker je vsakemu izmej nas dobro znano, kako nezaupno se na pravem Nemškem sprejema vsaka knjiga, ki iz Avstrije prihaja v knjigotrštvo.

Prvi se je oglasil lipski „Magazin f. d. Literatur des Auslandes“, ter pod naslovom „Preširen, ein slovenischer Dichter“ prinesel obširen spis o Preširnovem življenju in o njegovih pesnih. Hvali Samhaberjev prevod, navaja nekoliko pesnij Preširnovih ter opozoruje nanj nemško občinstvo.

V Gottschallovih novinah „Literaturblätter“ napisal je znani Robert Waldmüller članek o Preširnu, v katerem poleg družega pravi: „Die Arbeit ist eine interessante Studie, welche den Wunsch erregt, dass das Leben und sämtliche Dichtungen Preširens dem deutschen Volke vorgeführt werden.“

Berolinska „Deutsche Revue“ priobčuje Preširnov životopis in oceno njegovih pesnij, potem hvali pesnika in prelagatelja ter dostavlja: Sowohl die übertragenen als auch die beigelegten deutschen Gedichte zeigen uns einen echten und originellen Dichter und sind die Verse mit grosser Gewandtheit geschrieben.“

Ravno tako nedavno na svetlo prišla knjiga Proschkova „Bilder aus Krain“ Preširnu posvečuje celo stran.

Znani nemški literat Otto pl. Leixner v Berlinu, ki daje na svetlo „Illustrierte Weltliteratur f. d. reifere Jugend“, jako hvali v privatnem pismu Samhaberjev prevod. Pravi, da Preširna tudi sam pozna v originalu, ker je v Mariboru studiral ter se slovenski naučil; dalje prosi Samhaberja, da bi mu za njegovo knjigo še iz najnovejše slovenske literature poslal pripravnih prevodov ter dostavlja: „Natürlich kann ich der slovenischen Literatur nur einen kleinen Platz einräumen, aber immerhin ist hier auch mit kurzen Hinweisen und einigen Proben schon etwas getan, um in Deutschland hier und dort wenigstens für einen Dichter wie Preširen Propaganda zu machen.“ Samhaber je poslal Leixnerju tudi več Jenkovih pesnij ponemčenih, da jih priobči v svojej knjigi.

Victor Scheffel, jeden prvih nemških pesnikov sedanjega časa, piše Samhaberju mej ostalim: Die mit warmer Theilnahme verfasste Lebensschilderung Preširens und die Verdeutschung seiner Klänge hat mich sehr angesprochen.“

In slavnoznani Johannes Scherr obeta v pismu iz Züricha, da bode o Preširnu v jednem večjih nemških listov napisal obširno studijo

— „wenn nicht, so werde ich ihn jedes Falls in meiner jetzt in neuer Auflage erscheinenden „Weltliteratur“ besprechen.“ In Scherrowa zgodoviva svetovne literature je prava svetovna knjiga, ki je doživela do sedaj uže šest natisov ter je preložena uže v mnoge tuje jezike.

Iz tega se vidi, da ima Samhaberjeva knjiga lep vspeh. Glavni namen jej je bil Nemce seznaniti z našim Preširnom. In ta namen je dosežen.

O novobolgarskeji literaturi.

Sestavil A. Bezenšek.

I.

Slovenski in bolgarski narod podobna sta si v mnogem obziru: kakor je Slovence na skrajnem zapadu jugoslovanstva imel borbo za obstanek proti močnim in gospodstva željnim sosedom, isto tako boril se je na život in smrt Bolgar proti ljutemu Turčinu; Slovencec bil je nadvladan posebno v duševnem obziru — vsiljeval se mu je namreč tuj jezik in tuj duh, a Bolgar je bil premagač v gnotnem zmislu, primoran je bil upogniti glavo tujemu jarmu, in vsled tega potrla se mu je tudi duševno življenje, zaprečil se je razvitek literature, udušil se je vsak znanstveni napredek z materijalnim zajeduo. Samo žilavosti bolgarskeji kakor slovenskeji moramo pripisovati, da ta dva naroda nista izgubila jezika svojih očetov, da nista pozabila, da sta del jednega velikega plemena slavjanskega.

Nadalje so si podobni Slovenci in Bolgari v tem, da so oboji v političnem oziru razkosani na več upravnih pokrajin. Bolgari so razdeljeni na pet kosov; živé namreč v kneževini Bolgarskeji, v iztočneji Rumeliji, v Makedoniji, v Dobrudži, v iztočnem delu Srbije; in ravno tako prebivajo tudi Slovenci razcepljeni v šest upravnih kosov, prebivajoči po Kranjskeji, Štajerskeji, Koroškeji, Ogerskem, po Primorskem in v Italiji.

Jednaki uzroki imajo tudi jednake posledice. Zatorej vidimo tudi v literaturi, ki je pri vsakem narodu zrcalo duševnega življenja in materijalnega položaja, mnogo sorodnosti mej slovensko in bolgarsko. Kratke črte, v katerih hočem predstaviti Slovincem novobolgarsko književnost, bodo to dokazale.

Gradiva sem nabral največ iz slavnoznane dr. Jirečekove „Zgodovine bolgarske“, a kar se tiče najnovejših časov, imel sem tudi sam priliko motriti delovanje Bolgarov na književnem polji.

Zgodovina novobolgarske književnosti začenja se s kroniko meniha Pajsija Samokovskega (l. 1762). Za njim poskušali so se na književnem polju vladika Sofronij Vračanski, (1739—1815). Njegova knjiga „Kyriokodromion“ iz l. 1806. je prva tiskana knjiga novobolgarskega slovstva; preložil je tudi mnogo spisov iz grščine in spisal je spomine o svojem življenju. Tisti čas sta pisala tudi Hadži Joakim, in Kiril Pejčinovič, kateri je dal svojo knjigo pod naslovom „Ogledalo“ v Budinu natisniti.

Živahneje začela se je razvijati bolgarska literatura še-le od 1824. leta, ko so si nekateri bucareščanski in odeski rodoljubi postavili za nalogo, buditi prosveto mej svojim narodom. Mej temi so se odlikovali dr. Beron, A. Stojanovič, Nenovič, Pešakov in Sapunov, ki so vsi v Vlaškej živeli. Prva njihova skrb bila je, da spišejo knjig za novonastale bolgarske šole. Prva bolgarska šola odprla se je v Gabrovu 1835. leta. S časom se je razširila v učiteljišče, iz katerega je toliko učiteljev za vso Bolgarijo izšlo, da so jo imenovali šaljivo „daskalolévnicá“ (kakor zvonolévnicá). Dandenes je tam klasična gimnazija.

Velikih zaslug za mlado književnost pridobila sta si oba Neofyta. Rilski Neofit iz Radop spisal je prvo bolgarsko slovnico 1835. leta, potem staroslovensko krestomatijo z grško-slovenskim besednjakom (v Carigradu 1852). Preložil je na bolgarski jezik tudi Novi zákon, a prvi natis (v Smirni 1840. leta) bil je na povelje patrijarhovo uničen; od drugega natisa razširilo se ga je 30.000 knjig mej narod. Hilendarski arhimandrit Neofit Bozveli iz Kotla objavil je l. 1835. enciklopedijo v šestih delih pod naslovom „Slaveno-bolgarskoje dětovodstvo“, v katerem je posebno zemljepis Bolgarije omembe vreden. V rokopisu zapustil je 25 knjig.

O ustanovljenji pismenega jezika in o pravopisu bili so prvi pisatelji jako različnega mnenja. Vsaki je pisal v narečji svojega rojstvenega kraja. Nekateri so izpuščali člen ali spolnik, ki ga ima bolgarski jezik po vsem svojem prostranstvu, a drugi so ga zagovarjali in trdili, da se mora ohraniti; mnogi pak držali so za najshodnejše približevanje staroslovenskemu jeziku. Še dandenes ni pravopis vsestrano ustanovljen, a v zadnjih desetletjih zložili so se vsaj gledé književnega jezika, ter so vzeli dunavsko in iztočno-balkansko narečje njemu za podlago. A kar se tiče pravopisa, rabi se najbolj tisti, ki ga je uvelo brailsko „Književno društvo“ v svojih spisih.

Do 1840. leta izhajale so samo verske in šolske knjige. Od te dobe počenši pa vidimo, da stopajo na književno polje pisatelji, ki so si v

tujih, naprednih deželah pridobili omiko. Ti pisatelji bavili so se osobito s prevajanjem iz zapadnih jezikov in časopisov. V tem času začele so se odpirati tiskarne tudi v Turčiji samej, a prejšnja dela so se tiskala v neturških deželah. Prvo slavjansko tiskarnico na bolgarskem zemljišči odprl je 1839. leta v Soloniku Teodozij, arhimandrit Sinajskega samostana, a žal, da je kmalu potem pogorela. 1840. leta osnoval je A. Damianov s pomočjo angleških misijonarjev bolgarsko tiskarnico v Smirni, kjer je živela kolonija bolgarskih trgovcev. Tam je od 1844. leta profesor Konst. Fotinov dajal na svitlo prvi bolgarski mesečnik s podobami „Ljuboslovie“. V Carigradu začeli so bolgarski tiskati v treh tiskarnicah 1843. leta.

Konst. Ognjanovič izdal je 1845. leta v Parizu prvi bolgarski almanah. Za njim so prišle na vrsto tudi gledališčne igre.

Velik napredek storila je književnost, odkar se je pojavil cerkveni prepir. V Carigradu ustrojili so bolgarski trgovci in pisatelji 1856. leta literarno društvo pod naslovom „Bolgarska narodna knjižnica“. V njihovem časopisu „Bolgarska knjižica“ dobila je literatura prvokrat svoje središče. Na veliko škodo je to društvo kmalu prenehalo. Še-le 1869. leta posrečilo se je nekojim mladim možem ustrojiti novo jednako društvo v Braili z imenom „Bolgarsko književno družestvo“. Rodoljubni bolgarski trgovci podpisali so za to društvo kapital 200.000 frankov. Za predsednika se je izbral prof. Drinov; za tajnika Vasil D. Stojanov iz Žerovna. Od 1870. leta izdava društvo svoje „Periodičesko spisanje“.

„Kraljevič Marko u narodnih pjesmah.“

Pod tem naslovom je prišla v Zagrebu, v knjigarni Lavoslava Hártmana na svitlo, ki obseza 62 narodnih srbskih in hrvatskih pripovednih pesnij o kraljeviči Marku. Izdajatelj Ivan Filipović dodaje 470 strani obsežnej knjižici predgovor, a na konci tolmači menj znane besede, zlasti iz turškega v srbski jezik sprejete. Knjižica velja samo 90 kr. in mi jo priporočamo mladim slovenskim prijateljem posebno živo.

Tožbe so pri nas več kot navadne, kakó zelo smo Slovenci vsled tisočletne zgodovinske odvisnosti od Germanov duševno raznarodeni. Mi teh tožb, dasi so opravičene, nečemo pomnoževati, ker menimo, da je koristneje delati na tó, kakó bi za bodoče popravilo se, kar je zlega iz preteklosti, nego li z golimi tožbami pesimizem buditi in njega sprem-

ljevalko nedelavnost podpirati. Mi glejmo, da slovaški značaj, kolikor smo ga ohranili, v literaturi razvijemo, a poleg tega se učimo slovenskega duha zlasti od najbližnjih svojih sorodnikov družih Slovanov, stare in nove dobe. In v tem oziru kaj je večjega, kaj divnejšega nego so srbske ali hrvatske narodne pesni!

Pa kako žalostno sramotno malo so pri nas v originalu znane! Mnogo je omikanih Slovencev, ki vedó o krasnih srbskih narodnih pesnih le po kacem posameznem prevodu ali morda le iz „Talvija“. Mnogo je narodnjakov, ki so navdušeni za literarno zvezo s Hrvati, ali da bi se bili kedaj potrudili dobiti in čitati to kar je največje, kar je nepresežno v jugoslovanskej literaturi, srbske (hrvatske) narodne pesni, — ne, tega ne! In vendar je uže pred osemnajstimi leti pisal znan slovensk pisatelj, da ne bi nobeden Slovenec smel prej peresa v roke jemati, predno ni poleg družega potrebnega tudi srbsko narodno poezijo/proučil.

Ni častno za nas Slovence, a res je pa, da je mnogega zaviralo v čitanji srbskih narodnih pesnij to, ker so bile v cirilici tiskane. Naše iz šol in vsakdanjega življenja le na latinico in gotico navajeno oko se teško oprijemlje cirilice, ki se je v mladosti ne učimo.

Zagreško gori omenjeno izdanje onih krasnih srbskih narodnih pesnij, ki pojó o narodnem junaku kraljeviči Marku, tiskano je z našimi latinskimi črkami, torej se lahko čita vsacemu Slovincu, če tudi cirilici ni prijatelj.

Narodne pesni o kraljeviči Marku, poleg Kosovskih najlepše pripovedne, razvrstene so v tej zbirki tako, da se dobi slika celega življenja Markovega in cela podoba narodnega junaka, podoba jugoslovanskega junaka, simpatičnega možá silne telesne kreposti in izborne hrabrosti, a nežne čudi, kakor dete gledé dobrega srca, poleg tega pa veseljaka, ki poleg teške/topuznice nosi tuluminu vina, ki ga rad in obilo pije „te pri svakom veselju niza krasne zdravice uz čašu vina.“ J — č.

Ruski jezik na balkanskem polotoku.

Od nekdanj študiralo je mnogo mladih Srbov in Bolgarov v Rusiji, ki so ondu svoje nauke završivši vračali se v svojo domovino. Na velikih šolah v Kijevu, St. Peterburgu, Moskvi in Odesi nahajal si vsako leto mnogo mladih mož iz jugoslovanskih dežel, osobito mnogo svečenikov srbskih na duhovnej akademiji kijevskej. Od poslednje rusko-turške vojne

sèm postala je ta zveza mej Rusijo in južnim slovanstvom še tesnejša. Tisoč in tisoč ruskih prostovoljcev drlo je za zadnje vojne na bojišče bolgarsko, srbsko in črnogorsko, člani najodličnejših rodbin ruskih, velikaši in plemenite gospé hiteli so na balkanski polotok na pomoč ranjenikom po bolnicah in borilcem na bojiščih. Ruski jezik razlegal se je poleg bolgarskega in srbskega v krvavem boji: prejšnjej duševnej zvezi mej Rusijo in balkanskimi kneževinami pridružila se je sedaj še krvna. Poleg tega bila je Bolgarija preko dve leti pod vojno in civilno upravo rusko, in še dandenes nahaja se v bolgarskej kneževini in v vzhodnjej Rumeliji mnogo Rusov v visokih vojaških in državljanskih službah. — Vse to je pripomoglo, da se je ruski jezik na slovanskem jugu jako razširil. V Črnej gori vzdržava Rusija višjo dekliško šolo z obraževališčem, kateremu je predstojnica Ruskinja. V tem zavodu je ruski jezik obvezni predmet. Znano je, da črnogorski knez svoje hčere odgája v St. Peterburgu. V bolgarskej kneževini uveden je srbski jezik v vse šole in učiti se ga mora vsak dijak ravno tako, kakor bolgarskega. Srbija osnovala je na velikej šoli v Belem gradu stolico ruskega jezika, kjer je obvezni predmet vsem dijakom na tej šoli, uvedla je dalje srbska vlada ruščino v vse gimnazije, vsa učiteljišča in vse višje dekliške šole kakor obligaten predmet. V dotičnej osnovi za učiteljišča pravi srbska vlada, da ima učenje ruskega jezika ta namen, da bodoči srbski učitelj more v ogromnej ruskej literaturi najti vir svojemu nadaljnemu izobraževanju. K učiteljiščnim izpitom konec šolskega leta poslala je vlada posebnega komisarja P. Kulakovskega, profesorja ruskemu jeziku na velikej šoli v Belem gradu, da jej je poročal o šolskem napredku v tem predmetu. In kako se po Srbiji širi ruščina, vidimo iz velikega števila ruskih novin, ki dohajajo v Beligrad. Na ondotnjo pošto hodi 240 ruskih novin in sicer 117 dnevnikov in 70 mesečnikov. Na Srbskem, Bolgarskem in Črnej gori tedaj bode ves drugi rod, ki je sedaj v šolah, umel in govoril ruski in čez dvajset let ne bode se mogel imenovati omikanega človeka, kdor ne bode čital ruskih novin in knjig. Znano je, da tudi v Zagrebu imajo na ondotnjem vseučilišči osnovano stolico ruskega jezika, kateremu je učitelj naš rojak prof. dr. Celestin.

Da, celo Madjarji začeli so se učiti ruski. Nedavno je odličen Hrvat vprašal znanega profesorja in turkoljuba Vamberyja, ki v Pešti na vseučilišči predáva orijentalске jezike, in ki je imel še pred tremi leti za arabščino preko 50 poslušalcev, koliko dijakov obiskuje letos njegova predavanja. Vambery mu odgovori, da samo trije. Hrvat se čudi ter

vprašā, kam so se poizgubili drugi dijaki. Vambery lakonično odgovori: „Učē se ruskega jezika!“ — Da, ruski topovi delajo čuda in stvarijo vseslovanski jezik! J—k.

Glasbene vesti.

Piše Vojteh Valenta.

Slovenska Glasbena Matica

v Ljubljani kupila je v last Hajdrihove napeve I. zvezek za 100 gld., katere hoče v posameznih glasovih na svitlo dati v zbirki „Lavoriki“, V kratkem času bode to društvo razposlalo svojim udom muzikalije, mej katerimi bode 22 napevov v „Lavoriki“. Za tisk se pripravlja Danilo Fajgeljeva transkripcija za klavir, katerej služi za motiv znana Fleišmanova „Luna sije.“

Kje dom je moj?

Kdo ne pozna te krasne pešni? Ali malo jih je, ki vedó, kako se je rodila. Dne 21. decembra 1834. se je prvič predstavljala v Pragi Tylova igra „Fidlovačka“, za katero je glasbo zložil Franjo Skraup in takrat je prvič zadonela narodu českemu pesen „Kde domov můj“ in hitro kot blisk se je razširila mej celi slovanski svet in poje se dandenes v vseh slovanskih deželah in vseh narečjih.

Češka opera.

Razpisano darilo 1000 gld. za najboljšo češko spevoigro priznано je bilo g. Smetani za opero „Ljibuša“. Za to sta dobili priznanje operi „Črnogorci“ od Bendla in „Blanik“ od Fibicha. Za darilo 1000 gld. za komično opero konkuriral je samo jeden skladatelj, toda delo se ni sprejelo kot vredno darila. Zato se je to darilo razdelilo mej skladatelja Bendl in Fibich.

Slovenski glasnik.

Slovensko slovestvo. Jurčičeve „Slovenske knjižnice“ prišel je nedavno na svitlo 8. zvezek, ki nam prinaša zbirko novelic pod skupnim imenom „Zimski večeri“. Spisal jih je dr. Ivan Tavčar. Na 152. straneh obseza ta zvezek podobo iz življenja „Tat“; podobe iz l-ga pogorja „Moj sin“ in „Miha Kovarjev“; historično povest „Antonio Gledjevič“ in noveleto „Gospod Ciril“. Razven Antonija Gledjeviča, katero je pisatelj objavil uže 1873. leta v mariborskej „Zori“, natisnene so vse ostale štiri povesti zdaj prvi pot. Cena 8. zvezku „Slov. knjižnice“ je 50 kr. in knjiga se dobiva v „Narodnej tiskarni“ ali pa pri izdajatelju samem. — Znani pisatelj „krščansko-katoliškega pravoslovja“ g. Fr. Kosec, župnik v

Truškah pri Kopru (Capodistria) vabi na naročbo svoje nove bogoslovne knjige „Spovednik in njegova služba“, ki bode 300 strani obsežajoča s koncem januarja 1881. leta dotiskana. G. pisatelj pravi, da je ta knjiga po svojem obsegu namenjena samo duhovnikom in da se za to posvetnih naročnikov ne more nádejati. Cena 1 gld. 20 kr. — „Peter rokodelčič“. Poučna povest odrastle slovenske mladine. Prosto na slovenski jezik preložil Ivan Tomšič, učitelj na c. kr. vadnici v Ljubljani. Tako se imenuje 2. zvezek knjižnice za slovensko mladino, katero je pod imenom „Dragoljubci“ g. Tomšič začel dajati na svitlo; knjižica trdo vezana stane 45 kr. in dobiva se pri „Vrtčevem“ uredništvu in pri J. Giontiniju v Ljubljani. — „Nauk o gospodinjstvu“. Bodočim gospodinjam, ženskim učiteljicam, učiteljem in učiteljicam na višjih dekliških razredih ljudskih in meščanskih šol. Poleg nemškega izvirnika J. vit. Hermanna. prosto poslovenila J. N. in J. L. Založil Ivan Lapajne v Krškem. Str. 54, 8^o, 40 kr. V Trstu 1880. — „Kres“. Leposloven in znanstven list. Sodelovanjem profesorja dr. Kreka in župnika Dav. Trstenjaka ureduje dr. Jakob Sket. V Celovci 1881, 1. snopič str. 68, 8^o, cena za vse leto 4 gld. List prinaša mnogovrstno leposlovno in znanstveno berilo od Lujize Pesjakove, dr. Križana, prof. dr. Kreka, Dav. Trstenjaka in še od nekaterih drugih neimenovanih pisateljev.

Pesni Janeza Jenka, brata pokojnemu Simonu Jenku, bode v kratkem dal na svitlo pridni založnik slovenskih knjig, tiskar Krajec v Novem mestu.

Praška „Politik“ objavila je letošnje poletje v svojem feuilletonu Stritarjevega „Zorina“, katerega je prav dobro na nemški jezik preložil g. Fr. Selak v Zagrebu. Uredništvo „Politike“ naročilo je g. Selaku še več slovenskih spisov pomenčiti, da jih potem objavi v svojem listku. Kakor se nam poroča iz Zagreba, dovršil je g. Selak prevod Erjavčeve „Mravlje“ in jednega izmej Jurčičevih romanov, ki bosta v kratkem v „Politiki“ prišla na svitlo.

„*Narodne biblijoteke*“, katero izdajata brata Jovanoviča v Pančevu, izšel je drugi zvezek. Vsebina njegova je prevod prelepe Erjavčeve povesti „Husarji na Polici“, katera je prišla na svitlo v „Slov. Glasniku“ l. 1863. Cena knjižici je 16 kr.

Star slovensk rokopis našel se je v Celovci. Lepo pisan obseza Oče naš, Češčeno si Marijo in Vere.

G. dr. J. Geitler, profesor slovanskih jezikov in primerjajočega jezikoslovja na vseučilišču v Zagrebu, bil je letošnje poletje na gori Sinaji v Arabiji, kjer je iskal v ondotnej samostanskej biblioteki starih slovanskih rokopisov. Od Sueca dalje skozi puščavo spremljal ga je sirski dragoman in z njim pet beduinov. Priporočilni list, katerega je s pomočjo avstrijsko-ogerskega konzulata dobil od aleksandrijskega patrijarha, odprl mu je vrata samostanske knjižnice, kjer je nakopičenih več stotin malo ne tisoč let starih grških, koptskih in sirskih rokopisov. Prof. Geitler našel je ondu dva rokopisa glagolska, katera se prištevata k najstarejšim spomenikom slovanskim. Prvi je liturgična knjižica, tako zvani Trebnik, drugi rokopis je dobro ohranjen, in posebno zanimiv Psaltir. Po znamenjih paleografskih in po čistem jeziku sme se trditi, da sta rokopisa iz 10. stoletja. Oba štejeta 300 pergamentnih listov, a vsi do sedaj znani in neizdani starejši rokopisi glagolski imajo do 800 listov. V samostanu imel je prof. Geitler

toliko časa, da je opisal in prepisal oba rokopisa ter zaznamoval vse značajke paleografske in jezikoslovne. Pod vročimi žarki arabskega solnca povrnil se je prof. Geitler čez 46 dni srečno v Suec in Aleksandrijo in od ondot v Trst.

Prof. dr. Fr. J. Celestin, učitelj ruskega jezika na vseučilišči zagrebškem, imenovan je za profesorja slovanskih jezikov v obče in čital bode, kakor smo zvedeli iz privatnega vira, v poletnem šolskem tečaju tudi o novoslovenskem slovstvu, osobito o našem Preširnu.

Komparativni slovar slovanskih jezikov namerava izdajati na stroške cesarske st. peterburške akademije nauk prof. V. Jagič v St. Peterburgu. Za sodelavca pri slovenskem jeziku in njegovih narečjih povabil je g. J. Baudouina de Courtenay, profesorja na vseučilišči v Kazanu. Znano je, da tudi profesor Miklošič izdeluje jednako delo, ki bode ogromnega pomena za vse slovanstvo.

Ruski romani novih pisateljev. Zadnje tri mesece se je v različnih ruskih časnikih pojavilo mnogo obširnih romanov, pisanih iz zdanjega časa in iz historije, podpisanih ali od dozdaj neznanih ali uže znanih pisateljev. Tako se je v „Ruskej reči“ tiskal daljši historični roman g. Šardina „Rod knjazej Zaccininih“; v „Ruskej Misli“ je bil roman g. Jogelja „Meždu večnostju i minutost“; v „Vestniku Evropi“ je izšel roman g. Zaviseckega „Po principu“; v „Delu“ je izšel roman g. Stanjukoviča „Dva brata“; v „Peterburških Vedomostih“ roman „Zolotoj telec“ od Rostislava. — Dalje je izšel te dni v St. Peterburgu roman Krestovskega „Vstreča“. V. J. Nemirovič-Dančenko je izdal v St. Peterburgu roman „Plevna i Šipka“, v katerem slika življenje ruske vojske ob turško-ruskej vojni. Kritika to delo hvali. — D. Minajev pak je izdal v St. Peterburgu ilustrovan humorističen roman „Evgenij Onjegin našego vremeni.“ Dalje so imenovati izdanja zadnjih dveh mesecev: G. Karnoviča „Mal'tijskie rycari v Rosii“, historična povest. Spb.; Vs. Solovjeva „Car-Devica“, roman. Spb.; P. A. Salmanova „Knjaz Boris Ščegljatev“, historični roman 13. veka. Spb.; N. Karazina „Dvunogij volk“, roman s 20 podobami. Spb. Ta poslednji roman, ki seznanja čitatelja z afganistaniskim krajem, je uže preveden na nemščino in angleščino.

Urednikova listnica. G. J. S. v Z. Vaš članek „Matica hrvatska“ je uže stavljen, a ker nam je prostor pošel, morali smo ga odložiti. Oprostite! — G. S. R. v K. Hvala! Kritika o Franceschijevej knjigi „Zgodovina Istre“ najbrž v 2. št. Objubljene „Razmere mej goriškimi in celjskimi grofi“ bodo dobro došle. — G. J. Ž. v Lj. Ker bode Vaša literarno-zgodovinska studija o Ivanu Popoviči, kakor pravite, obsezala poldrugo tiskano polo, prosimo, pošljite še nekoliko rokopisa, da članki ne bodedo preveč trgali. Jezika znanstvenim spisom, osobito ónim jezikoslovnih vsebine, ne bodedo popravljali. — G. F. M. v K. Pesniškimi poskušnjam v našem listu ni prostora. — G. J. A. v N. Jičinu: Tudi zemljepisni in narodopisni članki so nam dobro došli!

„LJUBLJANSKI ZVON“ stane vse leto 4 gld., pol leta 2 gld., četrt leta 1 gld.
Naročnina pošilja se upravnistvu v „Narodnej tiskarni“ v Ljubljani.

Založniki: J. Jurčič, in drugovi. — Za uredništvo odgovoren: **dr. I. Tavčar.**

Tiska „Národna tiskarna“ v Ljubljani.

„Ljubljanski Zvon“

gojil bode v prvi vrsti leposlovje v najširjem pomenu te besede (romane, povesti, novele, pesni, potopise itd.); priobčeval bode sestavke in spise znanstvenega obsega iz različnih oddelkov človeškega znanja; zbiral bode raznovrstno narodno blagó; skrbel bode za obširen pregled sodobnega slovenskega slovstva in imenitnejših proizvodov drugih slovanskih literatur ter napósled poročal bode o napredovanji in delovanji domačih in občeslovanskih literarnih društev in umeteljnostnih zavodov.

Nádejemo se, da nam bode možno ta mnogo obsežni program dovoljno izvrševati, ker se je okolo našega lista zbralo úže nad petdeset znanih pisateljev in učenjakov slovenskih.

Slovenski omikani svet pa pozivljemo s tem vabilom, da nam z obilim naročevanjem pomóre točno izvrševati našo nalogo.

„Ljubljanski Zvon“, izhaja 4 pole obsežen po jeden pot na mesec, ter stane:

za vse leto	4 gld.
za pol leta	2 „
za četvrt leta	1 „

Naročnina pošiljaj se samo upravníštvu „Ljubljanskega Zvona“ v „Narodnej tiskarni“ v Ljubljani.

Domoljube slovenske prosimo, da bi se z naročili oglasili o pravem času, ker se lista ne bode tiskalo dosti več nego toliko iztisov, kolikor bode naročnikov.

Ljubljanskim naročnikom nosil se bode list na dom.

Vsa pisma in vse pošiljatve, ki se tičejo uredniškega dela, prejema uredništvo „Ljubljanskega Zvona“ v Ljubljani, ali kateri koli izmej njegovih izdajateljev in založnikov.

Oznaniilo: Prvo številko našega lista poslali smo nekaterim gospodom na ogled; drugo številko prejeli bodo samo naročniki, t. j. tisti, ki nam vsaj do 25. januarja 1881. pošljejo naročnino.

